

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Karolína Faberová

Škála pro měření generativity – tvorba a ověření
psychometrických charakteristik

Scale for measuring generativity – construction
and verification of psychometric properties

Praha, 2020

Vedoucí práce: prof. PhDr. Marek Blatný, DrSc.

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu práce prof. PhDr. Marku Blatnému, DrSc. za vstřícné vedení, podnětné rady, podporující přístup a trpělivost při zpracovávání mé diplomové práce. Ráda bych jmenovitě poděkovala Bc. Janu Netíkovi, za pomoc při zpracování statistické analýzy v programu R, která výrazným způsobem přispěla ke kvalitě empirické části práce. Také Ing. Janu Filipovi za pomoc a motivaci. A děkuji Barboře Kunstovné, za neskonalou trpělivost, obědy a azyl v A Studiu Rubín v dobách pomalého internetu a nízké pracovní morálky. Velký dík patří mé rodině, přátelům a kolegům, jejichž podpory si velmi vážím. Zároveň bych chtěla poděkovat všem, kteří se podíleli na vyplnění škály v online dotazníku.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 31.července 2020

.....

Bc. Karolína Faberová

Abstrakt

Práce se zabývá tvorbou psychometrických charakteristik škály měření generativity pro České prostředí. Zaměřujeme se, jak na teoretické zakotvení generativity, tak i na metody generativity, které již existují, ale dostatečně neodpovídají kontextu Českého prostředí. Námi vytvořená škála se zaměřuje na 7 oblastí generativity a vychází z již stávajících nástrojů LGS a GBC. Dále pomocí obsahové analýzy 150 rozhovorů participantů ve věku 50-60 let a zmíněných metod jsme vytvořili 31 položkovou škálu, kterou jsme v rámci klasické položkové analýzy zkrátili na 24 položek, které nabývají uspokojivé hodnoty Cronbachovo α 0,803 s 95% intervalem spolehlivosti (0.766-0.835). Tímto práce splnila nároky pilotní studie a otevírá možnosti dalšího výzkumu.

Klíčová slova

Generativita, psychometrické charakteristiky, střední dospělost, LGS, GBC

Abstract

The aim of this thesis is to construct a generativity scale and verify its psychometric properties within the Czech environment. We focus on both the theoretical foundations of generativity as well as the tools of its measurement. While these measures already exist, they do not sufficiently correspond with the context of the Czech environment. The constructed scale focuses on 7 areas of generativity and is based on some already existing tools, namely the LGS and GBC. Furthermore, using a content analysis of 150 interviews of participants between the ages of 50 and 60 years and considering the already existing tools, we created a 31-item scale which we further reduced to 24 items in the traditional item analysis. The overall achieved Cronbach's α value of 0.803 with a 95% confidence interval (0.766-0.835) is satisfactory. We conclude that the thesis has fulfilled the requirements of a pilot study and provides opportunities for subsequent research.

Keywords

Generativity, midlife, psychometric properties, scale, LGS, GBC

OBSAH

Úvod	7
1 Generativita.....	9
1.1 Vývoj konceptu generativity	10
1.2 Generativita podle Eriksona	10
1.3 Typy generativity podle Kotreho	11
1.4 Typy generativity podle Schoklitschové a Baumanna.....	13
1.5 Model stavů generativity	13
1.6 Dimenze generativity	14
2. Střední dospělost	17
2.1 Věkové ohraničení	17
2.2 Fyzické změny	17
2.3 Psychické změny	18
2.4 Rodina a vztahy ve střední dospělosti	19
2.5 Krize středního věku.....	21
3. Generativita a její souvislosti.....	22
3.1 Generativita ve střední dospělosti.....	22
3.2 Kulturní dimenze generativity a spiritualita	23
3.3 Genderové rozdíly v generativitě.....	25
3.4 Generativita a profese.....	26
3.5 Negativní aspekty generativity	26
3.5.1 Stagnace	26
3.5.2 Narcismus	27
4. Dotazníky měřící generativitu	29
4.1 Loyola Generativity Scale	30
4.2 Generativity Behavioral Checklist	31

4.3	Psychometrická analýza dotazníků v českém prostředí.....	31
5.	Metoda a cíle výzkumu	35
5.1	Výzkumný soubor	35
5.2	Rozhovory	36
5.3	Tvorba výroků pro škálu.....	38
5.3.1	Výroky z Loyola Generativity Scale	38
5.3.2	Výroky vytvořené z rozhovorů a Generativity Behavioral Checklist...	39
5.4	Dotazník.....	44
5.5	Sběr dat	48
6.	Analýza dat a jejich výsledky	49
6.4	Demografické údaje o vzorku	49
6.5	Ověření vnitřní konzistence testu.....	50
6.5.1	První kolo položkové analýzy.....	51
6.5.2	Druhé kolo položkové analýzy	53
7.	Diskuse.....	56
	Použitá literatura.....	61
	Seznam tabulek, grafů a obrázků	69
	Seznam tabulek.....	69
	Seznam grafů	69
	Seznam obrázků.....	69
	Seznam obrázků v příloze.....	69
	Přílohy	70
	Příloha 1	70
	Příloha 2.....	75
	Příloha 3.....	76
	Příloha 4.....	77

Úvod

Koncept generativity vychází z Eriksonovy psychosociální teorie vývoje, jakožto vývojový úkol střední dospělosti. Jedinec se snaží o přenos zájmu mimo vlastní *ego* pomocí produktivity a kreativity.

Práce je organizována následovně. V první kapitole je vymezen pojem generativity a jeho rozšíření. Na Eriksona (2015) navazují autoři McAdams a de St. Aubin, kteří generativitu vnímají jako jednu z důležitých součástí vývoje identity člověka v průběhu celé dospělosti. Jejich koncept tvoří sedm vnitřně propojených dimenzí – kulturní požadavky; vnitřní touhy; zájem o další generace, víra v dobro lidstva; závazek; jednání; osobní příběh (McAdam a de Sain aubin 1992). O tyto výsledky se opírá předložená práce.

Druhou kapitolu věnujeme střední dospělosti, která je opomíjená v rámci vývojových teorií, ale jedná se o velmi zajímavé životní období. Je specifické, tím není ohraničené zjevnými biologickými hranicemi (jako např. narození a smrt) (Millová, 2016). S ohledem na nejednoznačnost definice střední dospělosti chronologickým věkem, střední dospělost je vymezena na základě vývojových úkolů (Staudingber & Bluck, 2001). V naší práci jsme se snažili postihnout a popsat všechny aspekty střední dospělosti.

Ve třetí kapitole diskutujeme generativitu v širším kontextu. Generativita se vyvíjí postupně celý život, ale svého nejvyššího bodu dosahuje ve střední dospělosti (Peterson & Klohnenová, 1995). Zvláštní pozornost je potom věnována kulturním rozdílům a spiritualitě. McAdams a de Saint Aubin (1992) považují generativitu za koncept, který je silně zakotven v sociálním kontextu dané kultury. Tuto skutečnost naznačuje i Erikson (2015), který dodává, že generativitu nelze správně pochopit a interpretovat bez zahrnutí sociálního zázemí. Dále jsou rozebrány genderové rozdíly v generativitě, které studovali (Keyes a Ryffová (1998). Nebo mluvíme i o generativitě v profesní sféře. Závěr kapitoly se zabývá negativními souvislostmi. Je zde představen protipól generativity – stagnace Erikson (2015). Překvapivě s generativitou souvisí i narcismus. Dillon, Fayová a Wink (2005) spojují generativitu v pozdní dospělosti s autonomním narcismem, který je silně zaměřen na osobní růst. Ale Newtonová et al (2014) podotýká, že spojení generativity

s narcismem není náhodné a zamýšlí se, jak moc je generativní chování některých jedinců nezištné.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na nástroje měřící generativitu, které vyvinuly McAddams s de Saint Aubinem (1992) - *Loyola Generativity Scale* a *Generativity Behavioral Checklist*. Probírají se zde podrobněji psychometrické vlastnosti těchto nástrojů. Podstatná část se pak soustředí na studii brněnských vědců, která zkoumala psychometrické vlastnosti dotazníků napříč věkovými skupinami (18–93 let). Celkový výzkumný soubor činil 1259 respondentů a sběr dat probíhal v období od listopadu roku 2015 do listopadu roku 2016.

Samotné jádro práce představuje poslední část. V ní je navržena nová, unikátní škála, která je schopná měřit všech sedm dimenzí generativity dle McAdamse a de St. Aubina(1992). Navržená škála vychází z položek *Loyola Generativity Scale* a *Generativity Behavioral Checklist*, které dobře sytí dané oblasti generativity. K tomu využijeme právě práci Millové a kolegů (2018), kteří ověřili psychometrické vlastnosti těchto škál. U *Loyola Generativity Scale* některé položky negativně korelují v rámci faktorové analýzy. Nová škála, která bude dobře odpovídat českému sociokulturnímu prostředí na základě výše zmíněných škál a 150 rozhovorů s participanty ve věku 50 až 60 let, které vznikly v rámci *Pražského a Brněnského výzkumu celoživotního vývoje člověka* (Blatný & Kebza, 2011).

LITERÁRNĚ PŘEHLEDOVÁ ČÁST

1 Generativita

S pojmem generativita se setkáváme poprvé u Eriksona (2015), který v rámci své teorie psychosociálního vývoje poprvé použil tento koncept. Eriksonův model vývoje osobnosti člověka je tvořen osmi stádii, ve kterých se jedinec potýká s psychosociálním konfliktem. Konflikt zde není myšlen v negativním duchu, jelikož pokud jedinec překoná tento konflikt, získává ctnost, díky níž je schopen se posunout na další úroveň vývojového stádia.

Generativita je spojována s obdobím střední dospělosti, které v Eriksonově periodizaci zaujímá sedmé stádium vývoje a vymezuje se věkovým rozpětím od 26-64 let. Erikson chápe generativitu jako jistý typ kreativity, kterou doprovází plodnost a produktivita. Je nutné podotknout, že generativita je spojována s pracovním i mentálním rozvojem a neváže se pouze na zakládání vlastní rodiny, ale i vedení další generace. Z toho i plyne, že generativita není záležitostí pouze kognitivního vývoje, ale obsahuje i emoční aspekty vývoje (Slater, 2003). Proto se může člověk stát generativním nehledě na to, zda založil rodinu, či ne. Protipólem generativity je *stagnace*, která je sycena rejektivitou, neboli odmítnutím zahrnout další jedince do svého života, zaměřením na vlastní osobu a ego, avšak bez dalšího seberozvoje. Při překonání konfliktu jedinec získává ctnost *péče* – jak o další generaci, tak i o její ideje a produkty (Erikson, 2015).

V současnosti je generativita brána především jako mnohorozměrný a komplexní konstrukt vyskytující se v nejrůznějších podobách. Je spojována s aktivitami a dopady nejen na individuální rovině, ale nabírá i sociálního rozměru (McAdams, Hart, & Maruna, 1998). De St. Aubin & McAdams (1995) považují generativitu za velmi podstatnou část zdravé dospělé osobnosti člověka.

V následující kapitole si představíme různé pohledy na generativitu, nejen její vývoj v průběhu času, ale různé názory autorů na tento koncept. V této části se budeme věnovat tomu, jak se tento pojem vyvíjel a důkladně rozebereme koncept Dana P. McAdamse a Eda De St. Aubina, ze kterého vychází především výzkumná část práce.

1.1 Vývoj konceptu generativity

První teorii generativity můžeme zaznamenat již u *Platona*, jenž pojem generativita nepoužívá, ale který ji propojuje s láskou a přáním nesmrtelnosti. Prototypem generativity je darování života něčemu dobrému, krásnému, užitečnému. Pod tím si představme třeba zplození dítěte, vytvoření uměleckého díla, lze uvažovat i o hrdinském činu. Za velmi podstatné považuje zapojení do sociálních institucí a reforem (Wakefield, 1998). Toto inspirovalo *Freuda* ke koncepci libida – tedy investování energie do objektu, který si to zaslouží a vede ke správné adaptaci ega, jež u zralé osobnosti vede ke schopnosti milovat a pracovat – tedy být prospěšným (McAdams, 2001).

Konceptu generativity podle *Eriksona*, který vzniknul v 50. letech, se poměrně dlouho nevěnovala pozornost a v podstatě neexistovaly empirické výzkumy zabývající se tímto tématem. Generativita byla čas od času obecně zkoumána v kontextu modelu psychosociálního vývoje, nebo jako součást psychoanalyticky orientovaných kazuistik, ale bez hlubší snahy porozumět tomuto konstrukt (McAdams, 2001).

Začali jsme tedy psychoanalýzou a u autorů psychoanalyticky orientovaných ještě zůstaneme. Např.: *Rank s Beckerem* zmiňují především strach ze smrti, díky němuž člověk touží po jakémsi přetrvávajícím odkazu, který po jeho smrti zůstane. Tuto snahu označují jako „*hrdinství*“ a ty, kteří konají nejvíce hrdinské činy, dávají vlivné dary, nazývají „*umělci*“. Tito umělci přeměňují svůj strach ze smrti v kreativní činnost a posouvají společnost dále (Rank, 1936, 1968; cit. dle McAdams, 2001; Becker, 1973). *Fromm* mluví o tzv. „*produktivní charakterové orientaci*“ člověka, která naplňuje svůj potenciál být tvořivý, uspokojovat potřeby lásky a být zavázaný k činům dobra ve společnosti, na rozdíl od tzv. „*neproduktivního charakteru*“ (Fromm, 2004).

1.2 Generativita podle Eriksona

Nástin teorie generativity podle Eriksona jsme již zmínili na samém počátku této kapitoly. Nyní se na jeho teorii podíváme více zblízka. Generativitu chápe jako aktivní účast na zajištění a vedení dalších generací. Mnozí to mohou chápat pouze jako rodičovství, avšak dodává, že rodiče mohou mít spoustu dětí, aniž by byli

generativními. Generativitu chápe jako přesah – dobročinnost, péče o druhé atp. A právě péči a laskavost Erikson zmiňuje nejvíce – jedná se o každodenní drobné činy, které bývají opomíjeny v kontextu velkých událostí (Erikson, 2015).

Erikson ve své teorii vývoje navazuje na Freuda, ovšem jeho pojetí obohacuje o sociální rozměr, který se vztahuje na celý život. Dotyčný se vyrovnává s krizemi, které souvisí s interakcí biologických, kognitivních a emočních změn navázané na požadavky společnosti a kultury. Díky zdárnému překonání krizí získává daný člověk životní zkušenost, která jej posouvá dál (Millová & Blatný, 2016). Ačkoliv Erikson vnímá generativitu jako součást střední a starší dospělosti, její základy můžeme sledovat již v adolescenci a mladé dospělosti. V této době člověk upevňuje svou identitu a roli ve společnosti, která je nesmírně důležitá a s tímto věkem souvisí i možnost založení vlastní rodiny. Proto je období naplnění generativity nejdelší z celého vývoje a může trvat i více jak 30 let (Erikson, 2015). Zároveň je možné, že každý prožívá a naplňuje generativitu na různých úrovních a v různém rozsahu, ale jako nejpodstatnější je vnímání víry v dobrotu lidstva. Pokud to tak dotyčný nevnímá, je pro něj náročné dlouhodobě investovat do budoucnosti společnosti nebo do vlastní rodiny. Tyto pocity náročného naplňování generativity mohou vést až k frustraci, kdy se obrací v opak generativity. Tedy, že člověk není schopen po sobě nic zanechat anebo až *sebebohlčení* (zabývání se pouze sám sebou) (Erikson, 2015).

1.3 Typy generativity podle Kotreho

Jak již bylo zmíněno, generativita není jenom rodičovství, ale lze ji najít i v jiných oblastech. Tuto myšlenku rozpracoval Kotre (1996). Ten vnímá generativitu instinktivně a psychosociálně podmíněnou, s tím, že její projevy se mohou různit. Chápe ji jako dědictví, které zanecháváme po smrti, jelikož přesahuje i lidský život

V *dětství* je iniciátorem generativity hra s pečujícími a edukativními prvky. V *adolescenci a mladé dospělosti* se ke generativitě dostáváme skrze možnost reprodukce, ale vzhledem k faktu, že „konec“ (kariéry, života atp.) je v nedohlednu, není pro nás dominantní být generativní. Právě uvědomování si „konce“ začíná až v období *střední dospělosti*. Autor také dodává, že generativita není nutností pro život a její obsedantní naplňování může mít i negativní konotace, které mohou přerůst ve *fanatismus* (Kotre, 1996).

Kotre (2005) podotýká, že generativita není jen o budoucnosti, ale rodí se v člověku ve chvíli, kdy se snaží vyrovnávat s minulostí. Pokud si dotyčný s sebou nese negativní dědictví, je důležité, aby se s ním vhodnými copingovými strategiemi vyrovnal (např.: sublimace). Právě tito lidé bývají vysoce generativními, jelikož jejich prioritou je zajištění dobrého a bezbolestného života jejich potomkům/další generaci. I to souvisí s *tvůrčivostí*, kterou autor vnímá jako hybnou sílu generativního procesu. Je podstatná, protože nám pomáhá přetvořit vnímání minulosti a vytvořit novou budoucnost, ale zároveň obojí chrání.

Kotre vnímá generativitu jako celoživotní proces a na rozdíl od Eriksona se jí rozhodl dělit na **4 typy generativity**.

- Prvním typem je *biologická generativita* – za objekt generativity považuje novorozené dítě a vše spjata s reprodukcí, což zahrnuje zplodění, odnošení, a nakonec porod nového jedince. Nejčastěji ji pozorujeme v období rané dospělosti.
- Druhým typem je *rodičovská generativita* – objektem generativity je zde dítě. Nejpodstatnější je péče o potomka, a nejen ve smyslu zajištění základních potřeb (strava, oblečení, láska), ale i ve smyslu výchovy potomků, předání rodinných tradic a hodnot. Tento typ lze naplňovat i ve stáří, kdy se rodiče stávají prarodiči.
- Třetím typem je *technická generativita* – objektem je žák a dovednost. Představme si to jako předávání zkušeností nebo dovedností, těm, kteří jsou v určité oblasti méně zkušení ve vztahu učitel – žák (hra na nástroj, opracování materiálů, péče o domov atp.). Tento typ lze naplňovat celý život.
- A posledním typem je *kulturní generativita* – předmětem je kultura a předání významů v ní. Zde nejde ani tak o předávání dovedností, jako o předání myšlenek, významů, symbolů a idejí kultury žákovi. Zde chápeme vztah učitele k žákovi jako mentorský a díky následovníkům mentora se kultura obohacuje. Ačkoliv tento typ lze naplňovat celý život, její nejvyšší zastoupení bývá právě ve starší dospělosti.

Kotre ještě uvádí **dva způsoby, kterými se lze vztáhnout k objektům**. Prvním způsobem je *zapojení (communal mode of generativity)* – tedy primárně péče o ostatní. Druhým způsobem je *aktivní činitel (agentic mode of generativity)* – ten představuje rozvoj sebe sama v tvůrčí oblasti (Kotre, 1996).

1.4 Typy generativity podle Schoklitschové a Baumanna

Schoklitschová a Baumann (2011) ještě doplnili Kotreho typy generativity o **další dva typy**, jelikož člověk potřebuje k životu i sociální dovednosti a je pro něj podstatné prostředí ve kterém vyrůstá a žije.

- Prvním typem je *sociální generativita* – jde primárně o předávání hodnot v rámci sociálního chování.
- A druhým typem je *ekologická generativita* – ta sice nemá přímou spojitost s lidmi, ale je stejně důležitá, protože zajišťuje péči o životní prostředí.

1.5 Model stavů generativity

Bradleyová a Marcia (1998) vytvořili typologii, pro kterou uvádí **pět stavů (označované i jako styly) generativity rozlišených pomocí dvou aspektů**: – *zapojení*, tedy aktivní přístup k sobě a k druhým a *zahrnutí*, tedy rozsah poskytované péče. Pro lepší orientaci připojujeme tabulku stylů.

	Zapojení		Zahrnutí	
	Já	Ostatní	Já	Ostatní
Generativní	Vysoké	Vysoké	Vysoké	Vysoké
Agentický (sobecký)	Vysoké	Nízké	Vysoké	Nízké
Konvenční	Vysoké	Vysoké	Nízké	Vysoké
Komunální	Nízké	Vysoké	Nízké	Vysoké
Stagnující	Nízké	Nízké	Nízké	Nízké

Tabulka č.1 Přehled stavů generativity (Bradley, 1997)

- Prvním je *generativní styl* – vyjadřuje vysokou úroveň zapojení do soukromých záležitostí, ale zahrnuje i potřebu pomáhat, podporovat druhé a rozvíjet mladé lidi. Jedná se o nejvzrálejší a nejvíce pozitivní styl, jednotlivci jsou otevření novým myšlenkám a nápadům, dobře se vyrovnávají s novými situacemi, zajímají se o aktuální dění a umí vhodně rozložit péči o sebe i o druhé.

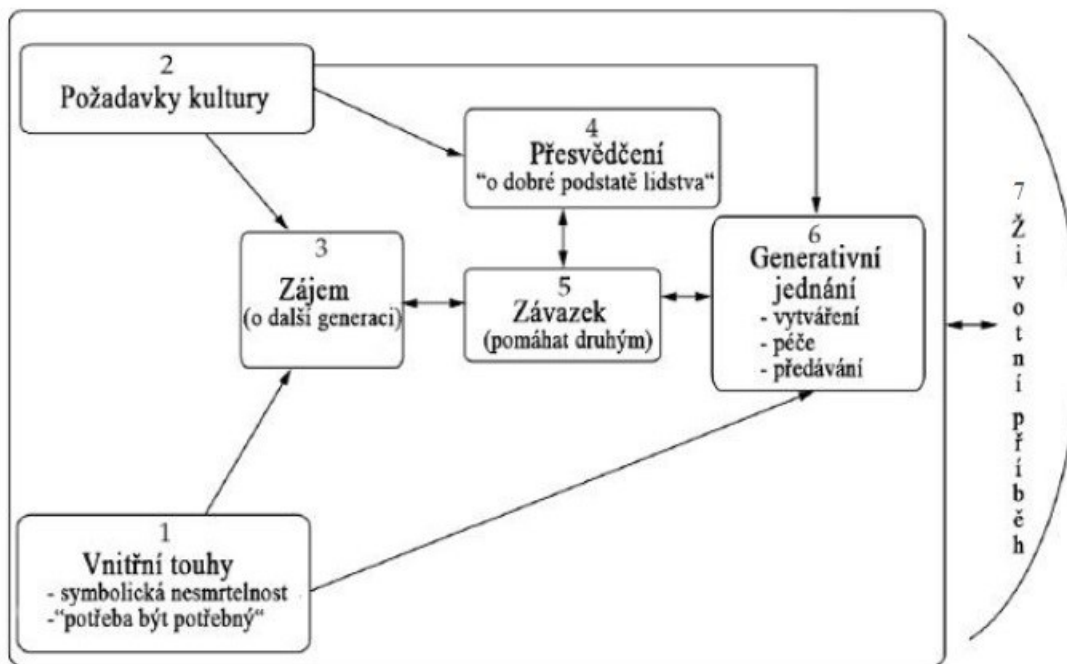
- Druhým typem je *agentický (sobecký) styl* – má vysokou míru zapojení i zahrnutí, ale to se týká pouze vlastní osoby. Jedinci jsou svou činností natolik pohlceni, že nevěnují zájem o ostatní, bývají považováni za velmi inspirativními osobnosti a jsou dobrými vůdčími typy, protože pokud jsou v jejich okolí jednotlivci, se kterými sdílí společné zájmy nebo projekty stávají se objektem jejich zájmu.
- Třetím typem je *komunální (nezištný) styl* – je pravým opakem agentického stylu. Je založený na upřednostňování potřeb druhých lidí před vlastními potřebami a tím pádem jedinec zapomíná na sebe. S tím souvisí i potřeba být nepostradatelným pro okolí. Jsou velice milí, ochotní, ale mohou působit až vtíravě a vytvářet si závislé vztahy.
- Čtvrtým typem je *konvenční styl* – má vysoké zapojení (sebe i druhých), ale nízké zahrnutí. Mají veliký zájem o rozvoj sebe, svých příbuzných a přátel, z čehož vyplývá i jejich zapojení do společnosti – jsou aktivní ve chvíli, kdy se to týká jejich blízkých či jich samotných. Je pro ně náročné přizpůsobovat se novým normám a hodnotám ve společnosti, proto mají silnou potřebu vést mladé s jejich pohledem na svět, který zahrnuje pouze omezený pohled skrze (jejich) tradiční hodnoty.
- Posledním, pátým typem je *stagnující styl* – reprezentuje jedince s nízkou úrovní obou aspektů. Jde o nízkou úroveň spokojenosti se sebou samým, práce představuje nutnost. Mají minimální nebo nulové zapojení do společenského života v komunitě, protože nepociťují závazek vůči společnosti, a proto mají i nízkou interakci s okolím (Bradley, 1997; Bradley&Marcia, 1998).

1.6 Dimenze generativity

Dle Millové & Blatného (2016) je tento model sedmi psychosociálních dimenzí McAdamse a de St. Aubina (1992) aktuálně nejvíce používanou teorií generativity. Autoři vnímají generativitu jako soubor konstruktů, které neexistují bez kontextu, jelikož generativitu nelze prožívat pouze v nitru, ale považují ji za spojení mezi jedincem a sociálním světem. McAdams (2006) dodává, že prožívání generativity souvisí se vzory v rodině, náboženstvím, komunitou, občanskými povinnostmi, anebo podporou ve společnosti, a proto je velmi individuální.

Tento koncept je uspořádán, tak že odráží osobní, historické a kulturní cíle a zakotvení člověka k zajištění příštích generací (McAdams & de St. Aubin, 1992; de St. Aubin. & McAdams, 1995, McAdams, 2013).

Autoři tedy rozlišují **sedm dimenzí**, které pokrývají motivační, behaviorální, kognitivní a významovou složku (Millová & Blatný, 2016). Pro lepší přehlednost jsou vztahy mezi dimenzemi jsou zachyceny ve schématu na obrázku 1.

Obrázek 1 Sedmidimenzionální model (upraveno podle McAdams & de St. Aubin, 1992)

- První dimenzí jsou *kulturní požadavky* – sestávají z faktorů a vnějších sil, které motivují zkušenější dospělé, aby pečovali o mladší, kterým předávají veškeré požadavky na normy, hodnoty, ideologii a životná styl společnosti.
- Druhou dimenzí, která navazuje na první, jsou *vnitřní touhy* – touha být potřebným a nepostradatelným pro druhé. Zároveň odráží i touhu po „nesmrtelnosti“ pomocí statků a činů, které zůstanou i po jeho smrti.
- Třetí dimenzí je *zájem o další generace* – ten se rozvíjí za pomoci předešlých dvou dimenzí. Tím, že se lidé zapojují do aktivit, které ovlivňují společenský život – jako například kulturní, náboženské nebo politické akce, které mohou ovlivnit život mladších generací.
- Čtvrtá dimenze je *přesvědčení o dobré povaze lidstva* – reprezentuje základní víru v dobro lidského pokolení – stojí za to do lidí investovat energii, protože lidé jsou ve své podstatě dobří a je nutné tvořit naději dalším

generacím i přesto, že máme mnoho důkazů o lidské destruktivitě. Pokud nemáme tuto víru, můžeme mít pocity, že naše úsilí je zbytečné a nejsme schopni tvořit generativní závazek.

- Pátou dimenzí, je již zmiňovaný *generativní závazek* – ten je tvořen primárně generativními myšlenkami, plány a záměry, které jedinec vytváří v dospělosti. Jedná se také o převzetí zodpovědnosti za další generace pomocí zvolených cílů, jelikož ty mají vést ke generativnímu jednání.
- Šestou dimenzí je *generativní jednání* – které chápeme jako vytváření, udržování a nabízení hodnot, rozvoj a inovace stávajících věcí a v neposlední řadě i početí dětí. Nejenže jedinci udržují již zaběhlé tradice a rituály kultury, které napomáhají k propojení s generacemi ve společnosti, ale tvoří nové věci, ochraňují přírodu a snaží se tyto věci předat mladší generaci, která je pak díky svým rozhodnutím a vlastní autonomii přenesse dál a znovu nastoupí do tohoto koloběhu.
- A poslední, sedmou dimenzí, je *osobní příběh* – právě ten vzniká na základě generativního úsilí. Díky němu se formuje jedincova generativní identita ve společnosti a odráží jeho sociální zakotvení ve společnosti a kultuře.

Melová (2008) navíc podotýká, že generativní chování a generativní zájem jsou úzce spojené složky, avšak existence jedné složky nezaručuje výskyt i té druhé.

2. Střední dospělost

Období střední dospělosti je charakterizováno svým širokým věkovým rozsahem, různorodostí sociálních rolích, životních úkolech i událostech. Je velmi variabilní a přináší nejen mnoho zisků, ale i ztrát a zároveň mnoho protikladů (Baltes, 1987). Někteří autoři jej charakterizují jako období zranitelnosti i odolnosti nebo rovnováhy a ovlivňuje stárání (Heckhausen, 2001; Wahl & Kruse, 2005). V této podkapitole blíže rozepíšeme vybrané oblasti střední dospělosti.

2.1 Věkové ohraničení

Střední dospělost má hodně nespecifické ohraničení chronologickým věkem. Na příklad Erikson (2015) ji vymezuje na období 26-64 let, čili celý produktivní život. Vágnerová (2007) ji vymezuje mezi 35. a 45. rokem života, Řičan (2004) ji definuje od 30 do 40 let, Thorová (2015) označuje za období střední dospělosti věk mezi 35. a 50. rokem života. Newmanová a Newman (2015) mají hranici nastavenou od 34 let až do 60 let. Gideon (2008) například uvádí, že spodní hranice střední dospělosti je až 40 let. Millová (2016) dodává, že střední dospělost bývá v angloamerické literatuře součástí středního věku, ale střední věk na rozdíl od střední dospělosti pokrývá mnohem více životních etap – zasahuje částečně do mladé dospělosti, částečně do starší dospělosti. Švancara (1986) uvádí, že periodizaci reflektuje konkrétní kulturní prostředí, ve kterém periodizace vzniká. Montepare & Lachmanová (1989) dodávají, že za jedince středního věku lze považovat i osoby ve věku 30-70 let, a to z toho důvodu, že se všeobecně zlepšuje kvalita života, proto se tito jedinci cítí i o 10 let mladší.

2.2 Fyzické změny

V rámci fyzických změn je důležité brát v potaz právě období mladé dospělosti, a to jak se dotýká o sebe stará – tedy jeho životospráva ovlivňuje to, jak rychle nastoupí postupné fyzické změny, které se s věkem prohlubují. Přes veškerou snahu je proces stárnutí nezvratný. Ubývá svalové hmoty, z kůže se čím dál více ztrácí kolagen, čímž vznikají vrásky a kůže je méně pružná. Ženám i mužům začínají šedivět vlasy a začínají pociťovat postupný úbytek energie (Turner & Helms, 1995).

S fyzickými změnami souvisí i osobní spokojenost, která se často týká vzhledu. Vágnerová (2007) uvádí, že stárnutí je spojené především s úbytkem atraktivity, než s úbytkem fyzických sil. Toto období je mnohem náročnější pro ženy než pro muže. Naopak muži jsou ve středním věku považováni za mnohem přitažlivější než v předchozích obdobích. Pro ženy toto může představovat silnou psychickou zátěž, obzvláště ve chvílích neuspokojivého partnerského soužití. Velkou mírou k tomu přispívá ideální předobraz, tedy prezentace mladistvého vzhledu v médiích. Rozdíl mezi *aktuálně vnímaným* a *ideálním tělesným vzhledem* je vnímán často negativně, především u žen, na které je tento nátlak ze strany médií mnohem větší (D'Alessandro & Chitty, 2011).

Krom samotného vzhledu musíme brát v potaz i změny hormonální, které se týkají primárně žen. Nástup období *menopauzy* okolo 49.-51. roku¹, se kterým souvisí krom ukončení činnosti vaječnicků i změny fyzické – např.: bolesti kloubů, návaly horka, vyčerpanost nebo úbytek vápníku v kostech, psychické změny se projevují ve změnách nálad, úzkostmi a depresemi (Kolařík, Halaška Feyreisl, 2011, Thorová, 2015). U mužů se zase projevuje úzkost z poklesu sexuálních aktivit (Jaques, 1965). Cože je spojeno s tzv. *andropauzou*, kdy dochází ke snížení hladiny testosteronu, což má právě vliv na sexuální oblast jako např.: erektilní dysfunkce (Thorová, 2015).

2.3 Psychické změny

V rámci psychických změn se jedinec vyrovnává s nástupem stáří, dospíváním dětí anebo smrtí rodičů. Právě nástup stárnutí může pro mnohé jedince být velkou psychickou zátěží a mají potřebu popírat skutečnost a realitu (Vágnerová, 2007). Říčan (2004) upozorňuje na ztrátu autentičnosti a fixaci neadekvátních rolí (jako příklad uvádí hanlivé „mladík/mladice“).

Pokud se však jedinec dobře vyrovná s nově nastalými změnami, dostává se do větší rovnováhy a osobní pohody oproti období mladé dospělosti (Magai & Halpern, 2001). Millová (2016) ale podotýká, že oproti stáří jsou emoce stále ještě poměrně variabilní. Sebehodnocení je již stabilní, svou energii soustřeďují převážně

¹ Jedná se o průměrný věk nástupu menopauzy u Českých žen.

naplnění životních hodnot. Jejich očekávání jsou realistická a konání co nejpraktičtější (Langmeier & Krejčířová, 2006).

Baltes (1997) popisuje, změnu interakce mezi biologickou a kulturní oblastí člověka ve středním věku. Popisuje tři typy procesů – prvním je tzv. *biologická plasticita*, jedná se o změny fyzické a biologické spojeny se stárnutím. Druhým typem je *potřeba kultury*, která se zvyšuje, protože nám pomáhá vyrovnat se znaky stárnutí. A třetím typem je *účinnost kultury*, která na rozdíl od její potřeby klesá. Zároveň u zdravých jedinců jsou jakékoliv změny v oblasti kognice pozvolné a mírné. Proto jako kompenzační mechanismus dobře fungují znalosti a zkušenosti z předešlých období. (Schaie, 2001)

Jedinec je v tomto věku vybavený mnoha copingovými strategiemi, které působí jako protektivní faktor (Heckhausen, 1999). V longitudinální studii *MIDUS* (*Midlife in United States*), které se zúčastnilo v letech 1994 – 1995 přes 7000 respondentů ve věku 25-75 let, bylo zjištěno, že negativní emoce nejsou tak živé a spíše klesají s postupem věku (Charles & al. 2016). V rámci finské longitudinální studie *JYLS* (*Jyväskylä Longitudinal Study of Personality and Social Traits*) bylo zjištěno, že v tomto období je osobnost nejvíce stabilní, neuroticismus se postupně snižuje, jedinec je emočně stabilní a svědomitost se prohlubuje (Pulkkinen, 1992). Vágnerová (2007) podotýká, že za stabilitu osobnostní rysů může i osvobození od vnějších tlaků, které byly typické pro předešlé období.

2.4 Rodina a vztahy ve střední dospělosti

Na počátku období střední dospělosti je na jedince vyvíjen sociální tlak k založení rodiny či uzavření sňatku (Thorová, 2015). Jak uvádí Millová: „*Změny, kterými člověk v tomto období prochází, jsou jedinečné (nenormativní). Například zatímco někteří lidé se ve čtyřiceti letech stávají už prarodiči, jiní v tomto věku zakládají svou první rodinu*“ Millová (2016, s. 142). Rodina je středobodem tohoto období a velmi podstatnou částí biologické generativity, jelikož v této fázi života mnoho lidí zakládá anebo má založenou rodinu. Dnes dochází k pozdějšímu uzavírání sňatků a pozdějšímu věku prvního narozeného dítěte (Elder, 1998). Mluvíme o tzv. *sendvičové generaci* – tedy rodiče se starají o své děti, které jsou na nich emočně i finančně závislé a zároveň se starají o své vlastní rodiče, kteří stárnou a potřebují jejich pomoc (Putney & Bengston 2001). Brodyová (1981) upozorňuje na stresující

faktor, který se týká hlavně žen (ale i mužů). Tím je péče o rodinu a zároveň zapojení v pracovním procesu, kdy se péče o rodinu stává velmi stresujícím prvkem. Zároveň je nutné zmínit, že toto je velmi komplexní fenomén, který může přinášet i pozitivní faktory, které mohou pomoci se vyrovnávat se stresem.

Děti rodičů v období střední dospělosti mohou být malé, ale pokud si lidé založili rodinu například již ve třetím deceniu, mohou mít i adolescentní jedince. V této situaci se může jednat o tzv. *prázdné hnízdo*, kdy je nutné se vyrovnat se ztrátou smyslu života, jelikož jedincova identita může být silně navázána na rodičovskou roli a může z toho mít negativní pocity. Zároveň je nutná restrukturalizace vztahu s partnerem, ale i nové organizace volného času (Teachman, Polonko, & Scanzoni, 1999).

Jedinci mohou v tomto období procházet partnerskou nebo manželskou krizí, která může být způsobená mnoha faktory – jedním z nich je stereotyp ve vztahu, který se nejvíce projevuje v období dospívání vlastních dětí. Nebo osobní krize obou partnerů, která může zahrnovat experimentování s vlastní sociální rolí ve společnosti i v rámci rodiny. Anebo „mýtus poslední šance“, kdy jeden z partnerů nebo oba mají ještě potřebu zkoušet navazovat milostné vztahy či jen flirtovat (Vágnerová, 2007). Podle Lachmanové (2004) je nejdůležitější mít v tomto období kvalitní blízké vztahy s partnerem, rodinou, dětmi a přáteli, jelikož změny v partnerském soužití (rozchod, rozvod, smrt partnera), menopauza apod. mohou zvyšovat riziko deprese.

Další aspekty Putney a Bengston (2001) popisují další důležité vztahy v rámci střední dospělosti. Kontakt se sourozenci je v tomto spíše sporadický, vzhledem k tomu, že všichni musí naplňovat různé sociální role, přesto se jedná o nejdelší vztah v celém životě. Přátelské vztahy se oproti předchozím obdobím sice zredukovaly, ale za to více prohloubily. Důležité jsou například i sousedské vztahy anebo vztahy na pracovišti. Tyto vztahy jsou podstatné pro celkový well-being jedince, jak popisováno výše.

Vágnerová (2007) popisuje změnu postoje k profesní roli. V tomto období již není člověk tak orientován na výkon a ve své profesi spíše hledá cesty k seberozvoji a nacházení smyslu života. Velkou roli hraje, krom finančního zajištění, pozice v práci a úspěch, i to jak jaký smysl a užitečnost pro život daná profese má (Sterns & Huyck, 2001).

2.5 Krize středního věku

Asi nejznámějším pojmem v laické veřejnosti, který se pojí se střední dospělostí je, tzv. *krize středního věku*. Tento termín přinesl do povědomí odborné terminologie Eliot Jaques (1965) a vnímá tuto událost v životě jako její běžnou součást, protože dospělý člověk si začíná uvědomovat svou smrtelnost. Zároveň Říčan (2004) pozoruje příčinu krize ve skutečnosti, že veškeré podstatné události života má již jedinec za sebou např.: ukončení vzdělání, svatba, první zaměstnání, založení rodiny atp. A rozmýšlí se nad tím, zda bylo jeho konání v životě dobré a mělo nebo má smysl v něm nadále pokračovat. Pohled na krizi středního věku mezi odborníky není jednotný, ale všichni se shodují na tom mnoha životními změnami. Millová (2016) dodává, že člověk vyrovnává s tím, co dokázal a jaká je jeho budoucnost, ale i s tím co se od něj očekává a jaká jsou čekávání společnosti. Lachmanová (2004) na tuto krizi nahlíží pozitivně a bere ji jako impuls k nalezení nového smyslu života.

3. Generativita a její souvislosti

V této kapitole budou popsány znaky generativity v různých souvislostech. Ačkoliv se generativita mění a vyvíjí celý život, v této kapitole se zaměříme na střední dospělost, jelikož touto generací lidí se zabýváme v empirické části práce. Dále nás zajímají genderové rozdíly ve vnímání generativity. Budeme se zabývat i kulturními rozdíly v generativitě. A neméně důležitou částí jsou i negativní aspekty generativity, které jsou naznačené v předchozí kapitole.

3.1 Generativita ve střední dospělosti

V naší práci se zaměřujeme právě na období střední dospělosti, které sám E. H. Erikson (1995, 2002) považuje za hlavní období generativity, avšak tento předpoklad nikdy empiricky neprokázal. Autoři, kteří generativitu empiricky ověřovali (například McAdams a de St Aubin (1992), Kotre (1996) nebo Schoklitschová s Baumannem (2011) se shodují na tom, že generativita má mnoho složek, a proto existuje předpoklad, že se v různých životních obdobích bude různě projevovat.

Zajímavé výsledky přináší longitudinální studie McAdamse, de St. Aubina a Loganová (1993), kteří zkoumali rozdíly mezi třemi věkovými kategoriemi – mladí dospělí (22-27), středně dospělí (37-42) a starší dospělí (67-72). Jedinci ve střední dospělosti mají vyšší úroveň generativity (především v oblasti *generativního jednání a osobního příběhu*) oproti dalším dvěma zkoumaným skupinám. To podporuje Eriksonovu teorii. Avšak v oblasti *generativního zájmu* se probandi v období mladší a střední dospělosti téměř neliší oproti probandům ve starší dospělosti, kteří skórovali níže. Zároveň probandi v mladé dospělosti skórovali hodně nízko v oblasti generativního závazku oproti dalším dvěma věkovým kategoriím.

Keyese a Ryffová (1998), kteří také zkoumali rozdíly v generativitě. Svůj výzkum cílili na oblast *generativního jednání*, *generativního závazku* (pomoc ostatním, občanská angažovanost) a *vnímání vlastní generativity*. Výzkum provedli na stejných věkových kategoriích (mladá – 25-39, střední – 40-49 a starší – 60-74). Zjistili, že nejvyšší skóre v oblasti generativního závazku, hlavně v oblasti pomoci

ostatním, mají mladí dospělí, ale v oblasti občanské angažovanosti jsou na tom lépe střední a starší dospělí.

Zároveň je důležité podotknout, že někteří autoři se přiklání k tomu, že generativita není tím nejvíce charakteristickým rysem střední dospělosti, protože dle jejich výzkumu s probandy ve věku 20-31 let a probandy ve věku 32-41 let nepozorovali žádné významné rozdíly ve vnímání generativity (Whitbourne, Zuschlag, Elliot, & Waterman, 1992).

Přesto však Peterson & Klohnenová (1995) uvádí, že generativita se nejvíce projevuje právě ve střední dospělosti. Avšak generativita se u nich neobjeví z čista jasna. Jedinci, jež jsou generativní ve střední dospělosti, mají ve své anamnéze již náznaky prosociálního chování, nebo víru v dobrotu lidstva v dřívějším věku. A samozřejmě vykazují jistou zralost. Například na rozvoj generativity v dřívějším věku má souvislost s autoritativním stylem výchovy. Jelikož rodiče s tímto výchovným stylem vedou své potomky k zapojení do společenského soužití a jeho činností. Navíc sebe sami hodnotí jako generativní a tento styl po nich přejímají i jejich děti (Lawford, Pratt, Hunsberger, & Pancer, 2005).

Einolf (2014) publikoval výsledky své longitudinální studie, která čítala 1482 respondentů ve věku 25-75 let, u nichž se ukazuje vrchol generativního zájmu právě ve střední dospělosti. Růst byl pozorován ve třetím deceniu pouze u mužů (u žen ne) a výsledky zůstaly stabilní až do 60. roku života. Naopak v sedmém deceniu bylo zaregistrováno snížení generativního zájmu, které v osmém deceniu, již pozorováno nebylo.

McAdams a kolegové (1993) tvrdí, že projevy generativity lze sledovat v mladším i starším věku, ale nejsilnější je v tomto období. Avšak Beaumontová a Pratt (2011) dodávají, že tyto rozdíly napříč generací mladších, středně dospělých a starých jsou malé. Z toho tedy vyplývá, že generativitu a její projevy můžeme sledovat opravdu celý život, nicméně pro tuto práci je relevantní období střední dospělosti.

3.2 Kulturní dimenze generativity a spiritualita

Kultura je silný motivační prostředek v rámci generativity u jedince. První, co je nutné zvažovat je rozdíl, který vychází z předpokladů individualistické a

kolektivistické kultury. V *kolektivistických kulturách* (např. Japonsko) je silné pouto dítěte s rodičem, naopak v *individualistické kultuře* (např. USA) se děti snaží co nejdříve osamostatnit od rodičů (de St. Aubin, 2004). Proto zde existuje předpoklad, že jedinci z kolektivistických kultur mají větší predispozice pro rozvoj generativity – například výzkum Hofera a jeho kolegů (2008) naznačuje, že participanti z Kamerunu a Kostariky (kolektivistická kultura), dosahují vyšší úrovně generativního zájmu oproti participantům z Německa (individualistická kultura). Kamerun měl nejvyšší míru *generativního zájmu* a *generativních cílů*. Hoffer a kolegové udělali v roce 2014 navazující studii, které se znovu zúčastnili participanti z Kamerunu a Německa a navíc ještě participanti z Honkongu a České republiky. I zde byly nalezeny rozdíly například v počtu dětí, kdy nejvíce dětí měli participanti z Kamerunu a nejméně čeští a němečtí participant. Právě počet dětí souvisel nejvíce s generativními cíli a smyslem života (Hofer et al, 2014). Všeobecně v kolektivistických kulturách je zvýšený důraz na povinnosti pomoci ostatním (i z důvodu zvýšeného společenského tlaku) avšak i v individualistických kulturách je od členů jejich společnosti vyžadována nápomoc a zájem o společnost (Cheng, 2009)

Ještě je důležité zmínit postsovětské země, které jsou velmi specifické tím, že nemají jasnou národní identitu, což snižuje *kulturní* a *společenskou generativitu* (Kruse, Schmitt, 2012).

Rozdíl shledáváme v odlišnosti vnímání *biologické generativity* – tedy ve vyspělých kulturách je považováno brzké rodičovství (v adolescenci) za předčasné, ačkoliv biologicky je jedinec na to vyvinut dostatečně (McAdams, Hart, & Maruna, 1998). S tím souvisí tzv. *vynořující se dospělost (emerging adulthood)*, kterou popisuje Arnett (2000,2011) – jedná se o koncept specifické části dospívání od 18 – 25 let, kdy tato životní etapa nastává ve vyspělých kulturách, které dovolí svým dospívajícím prodloužit vstup do plné dospělosti.

Některé studie naznačují, že existují *mezirasové rozdíly v generativitě*, ta je statisticky významně vyšší u afroameričanů (Cole & Stewart, 1996; Hart et al., 2001, Jones & McAdams, 2013).

Kulturně velmi zajímavý koncept, který zkoumá primárně McAdams (2006) v USA je tzv. *redemptive self* (do češtiny to lze přeložit jako *vykupitelské já*). Autor jej popisuje na mnoha známých historických osobnostech, ale empiricky fenomén popsal na základě rozhovorů jedinců žijících v USA. Tito jedinci, nehledě na pohlaví,

vysoce skórují v kvantitativních metodách měření generativity. Koncept *vykupitelského já* se týká části generativity spojené s životním příběhem jedinců. Ti považují za nutné oplatit vykoupení ze špatného života (např.: zlepšení podmínek, vylepšení socioekonomického statusu, atp.) společnosti. Chovají se tedy velmi generativně.

Tento koncept se silně váže na *spiritualitu a religiozitu*. Protože mnohá náboženství zdůrazňují podporu sociálně slabých, pomoc a péči. Tím podporují nejen generativní myšlení, ale i generativní chování. Generativní chování nebo jednání se nejčastěji projevuje přes činnosti ve farnosti. Zároveň spiritualita nebo religiozita velmi ovlivňuje přístup ke generativitě i její vývoj v dospělosti (Dillon, Wink, Fay, 2003; Dillon, Wink, 2004)

3.3 Genderové rozdíly v generativitě

Generativita je ovlivněna mnoha faktory. Jedním z nich může být i gender. Mnoho výzkumů udává, že ženy vykazují vyšší míru generativity než muži (Kruse & Schmitt, 2012; McAdams & de St. Aubin, 1992). Ale Schoklitschová s Baumannem (2011) zjistili opak, tedy že vyšší generativitu našli právě u mužů, jelikož jejich výzkumný soubor sestával ze seniorské populace. Protože Keyes a Ryffová (1998) zjistili, že v průběhu věku se rozdíly mezi pohlavími snižují. U mladších a středních dospělých, kde je vyšší míra generativity u žen téměř ve všech jejích oblastech. Ženy v tomto období berou generativitu jako důležitý faktor jejich sebe pojetí (např. dodržování závazků, péče o okolí atp.). Newton a Stewartová (2010) dodávají, že velký vliv na mužskou generativitu má role rodiče. To může souviset s tím, že ženy jsou připravovány na roli matky v zásadě od začátku puberty, tedy uvědomují si svou biologickou generativitu mnohem dříve skrze první periodu, na rozdíl od mužů (Miller-McLemor, 1998). McAdams a De Saint Aubin (1992) dodávají, že muži, kteří se stali otci, mají vyšší generativitu, než ti bezdětní.

Právě k dřívějšímu rozvoji generativity může přispívat i to, že od žen se očekává role matky v mladé dospělosti, zatímco u mužů nejsou tato očekávání tolik zjevná (Einolf, 2014). Zároveň je nutné odkázat i na Gilliganovou (2001), která kritizovala vývojové teorie, které jsou vystavěné na mužském pohledu a nezahrnují ženský vývoj, který je specifický v péči o druhé. Tedy, pokud byly v rámci zkoumání generativity zohledněny aspekty zohledňující tuto rozdílnost, výsledky byly odlišné,

jak vyplývá ze studie Keyese a Ryffové (1998), kteří zjistili, že genderové rozdíly se s vyšším věkem statisticky významně snižují.

3.4 Generativita a profese

V této podkapitole se budeme věnovat generativitě v rámci profesní role ve středním věku. V tomto období si jedinec chce potvrzovat správnost svého směřování, chce být užitečným a zamýšlí se nad přesahem svého konání pro další generace. Zároveň jedinci ve středním věku s přibývajícím věkem preferují spíše orientaci na pohodu, jistotu a smysluplnost, než na úspěch a moc (Vágnerová, 2007). V tomto období jsou mnozí na vyšších pozicích, kde mají pod sebou kolegy, které mohou zaškolit a uvést do pracovní kultury. Toto můžeme nazvat *mentorováním*, které přispívá k motivaci zaměstnance a zároveň je tím sycena generativní potřeba předávání zkušeností a hodnot mladším lidem (Kram & Isabella 1985; Warr, 2007).

Také se ukázalo, že pokud starší zaměstnanci zaučují mladší kolegy a předávají jim své zkušenosti a rady, naplňují svou generativitu. Na pracovišti došlo ke zlepšení mezigenerační komunikace (Henry, Zacher, & Desmete, 2015). Dle studie, muži ve středním věku, kteří jsou generativní ve své práci, mají větší míru pracovní spokojenosti. A dokonce se ukázalo, že generativita se zaměřením na péči o společnost v kontextu práce je velmi přínosná a vypovídá o jisté vyzrálosti (Clark & Arnold, 2008).

3.5 Negativní aspekty generativity

Generativitu je brána jako pozitivní aspekt celoživotního vývoje a především stárnutí. Jejím nedosažením se jedinec dostává do stagnace a naopak cesta k jejímu dosažení může souviset s narcismem.

3.5.1 Stagnace

Erikson (2015) ve své teorii vždy prezentuje určitý psychosociální konflikt, který když se podaří překlenout, dotýčný se zdravě posouvá do dalšího stádia a nabývá určité *ctnosti*. Právě to, že jedinec zvládne šesté stádium, kdy objeví svou vlastní identitu, vede k tomu, že je schopen obrátit svou pozornost na zájem o druhé, o společnost apod. Naproti generativitě stojí tedy *stagnace*. Vzhledem k tomu, že

předchozí stádium mladé dospělosti je charakterizováno konfliktem intimity vs. Izolace, může dojít k regresi v rámci sedmého stádia. Rozlišujeme tři varianty této regrese. První z nich je tzv. *pseudointimita*, kterou si můžeme představit jako naprosté zaujetí sebou samým a jakékoliv obohacování společnosti, jak jej definuje generativita, se naprosto vytrácí. Další z forem stagnace je *sebeabsorbce*, tedy naprosté zahlcení sebou samým. Bradleyová (1997) dodává, že třetí formou je tzv. *požitkářství* tedy jedince se chová sobecky jako by byl dítě.

Ctností tohoto období je *péče*, opakem je *odmítnutí* neboli *rejektivita*. Jedinec se zajímá pouze o sebe a své nejbližší, kteří s ním sdílí jeho hodnoty. Ale zároveň je rejektivní vůči společnosti i vůči rodině – jedná se o velmi racionální prorážení vlastních cílů hodnot a morálky, jinými slovy ignoruje potřeby ostatních (Newman & Newman, 2015). Erikson (2015) ještě navíc popisuje, že rejektivitu lze spatřovat v autoritářství, též ji lze spatřovat ve střetech proti společenstvím, která jakýmsi způsobem představují pro tyto jedince ohrožení (např. migrační krize, rozšiřování lidských práv). Erikson (2015) popisuje, že do stagnace se jedinec dostane ve chvíli, kdy neudělal nic pro rozvoj další generace. Tito jedinci jsou zaujati sami sebou a v zásadě jejich morálka a hodnoty nejsou založeny na zájmu o hodnoty ostatních lidí.

3.5.2 Narcismus

Generativitu popisujeme primárně jako zaměření na ostatní, na společnost, tak jak uvádí Erikson. Ovšem Kotre (1996) dodává, že generativita může být i zaměřená na sebe – tedy za účelem dosažení symbolické nesmrtelnosti.

Zajímavá jsou zjištění, ke kterým přišla Newtonová se svými kolegy (2014) při zkoumání generativity a narcismu. Vycházeli z všeobecného předpokladu, že generativita je úzce se zájem o druhé a rozvojem společnosti, naopak narcismus zase se zaměřením na sebe samého. Jejich studie, ale došla k opačným závěrům, tedy že není významný vztah mezi generativitou a zaměřením na druhé a zároveň ani význačný vztah mezi narcismem a zaměřením na sebe. Proto zde přichází otázka – jak moc je generativita nezištná. Zanechání odkazu ve světě, jako například symbolická nesmrtelnost, může být více chápáno narcisticky než generativně. Je nutné dodat, že koexistence vysoké míry generativity a narcismu je možná. Tato studie se v rámci analýzy osobních příběhů zabývala i jedinci, kteří v rámci

pozitivního odkazu měli vysoké zaměření na sebe, ale i na blaho ostatních. (Newton & al, 2014).

Gebauer a kolegové (2012) mluví o dvou typech narcismu. *Agentickém* – který je silně zaměřen na vlastní osobu a *komunálním* – který je zaměřen na druhé lidi, čili prostředkem uspokojení jeho potřeb jsou druzí lidé. Co je podstatné, že komunální narcista, vzhledem ke své vysoké míře zájmu o sebe i o okolí nadhodnocuje nezbytnost svého konání pro komunitu (Gebauer, Sedikides, Verplanken, & Maio, 2012). Naproti tomu stojí vysoce generativní jedinci, kteří jsou více zaměřeni na ostatní, ale v míře zaměření na sebe se pohybují v normě (srovnatelně s méně generativními) a své generativní jednání považují za podstatné pro rozvoj jejich osobnosti a dalších generací (Mansfield & McAdams, 1996). Dillonová, Fayová a Wink (2005) spojují generativitu s *autonomním narcismem*. Tento typ narcismu nevyplývá ze zranitelnosti, ale z otevřenosti novým zkušenostem a zájmu o osobní růst (Wink, 1991) a proto v rámci jejich výzkumu bylo zjištěno, že v pozdní dospělosti tento typ narcismu pozitivně koreluje s generativitou.

4. Dotazníky měřící generativitu

Systematické měření generativity pomocí kvalitativních a kvantitativních metod začalo až v 80. letech 20. století, jelikož Erikson sám nevytvořil žádný nástroj, který by tento koncept empiricky měřil. (Millová et al, 2018).

Pro měření generativity se nejčastěji používaly metody, které s ní přímo nesouvisely. Z hlediska *kvalitativních metod* se jedná o TAT (tématicko apercepční test) nebo Q-set – CAQ (Q-třídění California Aduld). Zde byly zjišťovány především postojové ukazatele generativity anebo generativní motivace, jelikož části/ položky těchto psychometrických metod odkazovaly ke generativitě. Dále se například jedná kvalitativní analýzy klinických rozhovorů, které byly zaměřeny na generativitu (Peterson, Klohnen, 1995; Snarey & al, 1987). Bradleyová a Marcia (1998) pomocí polostrukturovaného rozhovoru s názvem *Generativity Status Measure* (GSM), hodnotili generativitu. Díky těmto rozhovorům vytvořili koncept Modelů stavů generativity (viz kapitola 1.5).

Od 90. let lze zkoumat generativitu i *kvantitativně*. Dle metaanalýzy existuje až 11 metod měřících generativitu. Měří ji buďto jako celek a jsou součástí rozsáhlejších dotazníků anebo jsou zaměřené na určitou dimenzi (Dunkelov & Harbke; 2016, pro přehled Millová & al 2018). V rámci této práce se zaměříme pouze na dvě z nich. A *to Loyola Generativity Scale* a *Generativity Behavioral Checklist²*, které hodnotí konkrétní dimenze generativity. Autoři těchto škál, McAdams a s de Saint Aubin (1992) pracují se sedmidimenzionálním modelem generativity, který je blíže popsán v kapitole 1. 6. Tyto dvě škály podnítily vznik dalších kvantitativních metod. Zmíníme zde *Škály aktuálního, celoživotního a rodičovského generativního zájmu* (Gen-Current, Gen-Life, Gen-Parental) od Schoklitschové a Baumanna (2011), které budeme zmiňovat hlavně v empirické části práce. Tyto škály vychází z dimenze generativního zájmu a generativního jednání a navazují na Kotreho (1996) pojetí generativity.

² Škály v plné verzi budou uvedeny v příloze 3 a 4.

4.1 Loyola Generativity Scale

Loyolská škála generativity (LGS) je využívána k zjištění individuálních rozdílů generativního zájmu. Tento inventář vytvořili McAdams a de St. Aubin v roce 1992 a má dvacet položek, ve kterých respondenti odpovídají na čtyřbodové Lickertovské škále (0=„nikdy“ až 3=„velmi často/skoro pořád“). Položky vychází z teoretických základů generativity a hodnotí postoje a chování dotazovaného. Ačkoliv je často uváděna jako jednodimenionální, Millová a kolegové (2018) uvádí, že autoři ji vytvořili jako dvou dimenzionální – tedy hodnotí pozitivní a negativní generativitu. Rozložení položek vypadá následovně:

- čtyři položky přímo navazují na *předávání vědomostí a dovedností dalším generacím (položky 1, 3, 12 a 19)*,
- další čtyři položky odkazují na *zájem o přínos pro sousedství a okolní komunitu (položky 5, 15, 18 a 20)*,
- šest položek je zaměřeno na *zanechání odkazu ve světě a vytváření hodnot, které přetrvají (položky 4, 6, 8, 10, 13 a 14)*,
- dvě položky cílí na *kreativitu a produktivitu (položky 7 a 17)*,
- poslední čtyři položky *zdůrazňují péči a přijetí odpovědnosti za sebe i druhé (položky 2,9,11 a 16)*.³

Samozřejmě že některé položky je nutné pro vyhodnocení přepólovat – jedná se o položky 2 („*Nemám pocit, že by mě ostatní potřebovali*“), 5 („*Nedělám dobrovolnické práce pro charitu*“), 9 („*Jsem přesvědčen, že společnost nemůže být odpovědná za poskytování jídla a přístřeší pro všechny lidi bez domova*“), 13 („*Mám pocit, že jsem neudělal/a nic, co by tu po mně zůstalo, až zemřu*“), 14 („*Dá se říct, že mé činy nemají pozitivní vliv na ostatní lidi*“) a 15 („*Mám pocit, že jsem neudělala nic hodnotného, aby to přispělo ostatním*“). Pro vyhodnocení dotazníku dochází k reverzi těchto položek, které jsou následně vyhodnocené prostým součtem.

³ Autoři McAdams a de Saint Aubin (1992) zmiňují, že původní sada 39 položek měla mnoho položek zaměřených na péči a rodičovství, ale bohužel příliš korelovaly se sociální desirabilitou a proto nebyly použity.

Autoři též berou v potaz i jedince, kteří nemají děti – rodičovství a potažmo péče o děti, je sice silným ukazatelem generativního jednání, ale položky jsou nastaveny tak, aby nediskriminovaly tyto jedince.

Autoři škálu testovali na souboru 149 dospělých participantů ve věku 19 až 68 let a na vzorku 165 vysokoškolských studentů. LGS má dobrou vnitřní konzistenci, Cronbachovo α u vzorku dospělých činí 0,83, u vzorku studentů 0,84 (McAdams & de St. Aubin, 1992). Další testování této škály proběhlo i v českém prostředí brněnskými výzkumníky, blíže to bude rozepsáno níže v kapitole 4.3

4.2 Generativity Behavioral Checklist

Generativity Behavioral Checklist (GBC) je inventář, který se skládá z padesáti položek. Autory metody jsou taktéž McAdams a de St. Aubin (1992). Čtyřicet položek se zaměřuje na generativním jednání. Deset položek slouží pouze jako distraktory, které se do vyhodnocování nezařazují. Tyto položky souvisí spíše s negativním nebo sobeckým jednáním a odráží opak generativního jednání. Inventář se zaměřuje na generativní jednání participantů v uplynulých dvou měsících a na tříbodové Lickertovské škále (0 = nechoval/a, 1 = jednou až 2 = více než jednou), vyjadřují své chování za tuto dobu. Činnosti, které jsou zaznamenány v inventáři se vztahují ke třem oblastem:

- první z nich je oblast tvořivosti, jak materiální, tak myšlenkové a souvisí i s plodností;
- druhou z nich je oblast udržování – ochrany, péče a tvorby chování jež má hodnoty;
- a třetí je oblast nabízení, chápáno jako nesobeckého nabídnutí vytvořené věci či hodnoty svému okolí (Millová & al, 2018).

Autoři uvádí reliabilitu ověřenou formou test-retest po půl roce od první administrace 0,69. Tuto hodnotu považujeme za poměrně vysokou vzhledem k povaze inventáře.

4.3 Psychometrická analýza dotazníků v českém prostředí

Jak již bylo řečeno výše, v českém prostředí proběhnul výzkum, který se zabýval psychometrickou analýzou těchto dotazníků. Výzkum byl publikován v roce

2018 a autory jsou Millová, Blatný, Poláčková Šolcová & Jelínek, 2018. Níže budeme vycházet z jejich článku.

Výzkumný soubor se skládal z pěti různých datových souborů, které obsahovaly respondenty, kteří byli ve věkovém rozmezí od vysokoškolských studentů, po mladou a střední dospělost až po seniorskou populaci. Věkové rozpětí je poměrně široké, tj. nejmladší participant měl 18 let a nejstarší 93 let. Tímto výzkumníci pokryly všechny věkové kategorie generativity. Genderové složení souborů má větší zastoupení žen (nejvíce žen je v prvním datovém souboru 71,4 %, jedná se o nejmladší věkovou kategorii) a nejvíce vyrovnané rozložení je datovém souboru 5 a 6, kdy se jednalo o starší respondenty. Celkově se zapojilo 1259 respondentů a sběr dat probíhal v období od listopadu roku 2015 do listopadu roku 2016. Každý datový soubor byl sbírán zvlášť v různých obdobích. Ve výzkumné části práce se budeme blíže věnovat datovému souboru s číslem 5, který je stěžejní pro diplomovou práci.

Výzkumnými nástroji byly *Loyola Generativity Scale* a *Generativity Behavior Checklist*, jejichž bližší popis je zmiňován výše. Dále byly využity tři *Škály generativního zájmu* Schoklitschové a Baumanna (2011):

- škála rodičovské generativity (Gen-Parental) – vztahuje se k rodičovství
- škála aktuální generativity (Gen-Current) – vztahuje se na momentální stav
- škála celoživotní generativity (Gen-Life) – vztahuje se na celý dosavadní život

Škála Gen-Parental obsahuje třináct výroků hodnocených na čtyřbodové škále a škály Gen-Current a Gen-Life obsahují 22 výroků hodnocených na čtyřbodové škále. Výroky jsou zaměřené na sociální, kulturní, technickou a ekologickou generativitu.

Analýza dat probíhala pro každý výzkumný soubor zvlášť. Vnitřní reliabilita škál byla zjišťována pomocí koeficientu Cronbachovo α a McDonaldovo Ω . Autoři dodávají, že struktura položek u LGS a tří Škál generativního zájmu byla ověřena pomocí konfirmační faktorové analýzy a interkorelace subškál LGS a jednotlivých Škál generativního zájmu + souvislost Škál generativního zájmu mezi sebou se škálou LGS byla provedena pomocí Pearsonova korelačního koeficientu.

Výsledky této studie prokazují, že vnitřní konzistence škál LGS (0,77-0,84) a GBC (0,76-0,93) vykazují dobrou vnitřní konzistenci u všech souborů, měřené podle koeficientu Cronbachovo α a McDonaldovo Ω s 95% intervalem spolehlivosti. Škály

generativního zájmu též vykazovaly dobrou úroveň (0,70–0,91). Avšak ve všech souborech byla reliabilita snížena výrazně u subškály Gen-Parental na hodnotu 0,65, kterou považujeme za silně neuspokojivou a dále napříč všemi soubory byla reliabilita snížena u tří položek LGS

- položka 5 („*Nedělám dobrovolnické práce pro charitu*“)
- položka 9 („*Jsem přesvědčen, že společnost nemůže být odpovědná za poskytování jídla a přístřeší pro všechny lidi bez domova*“)
- položka 11 („*Kdybych nemohl/a mít vlastní děti, byl/a bych nějaké adoptovala*“)

Jak bylo psáno výše, byla provedena i konfirmační faktorová analýza. Všechny položky, krom těchto třech, jsou syceny nábojem vyšším než 0,3, ale tři výše zmíněné položky nevykazovaly ani u jednoho souboru dobré charakteristiky a jejich faktorový náboj byl nižší než 0,3. Autoři se domnívají, že důvodem této záporné korelace položek je omezení z hlediska kulturní přenositelnosti škál (viz kapitola 2), jelikož škála vznikla v USA a právě její přenos do českého prostředí nelze zcela implementovat, jelikož tyto položky nereflektují generativní charakteristiky typické pro naši kulturu.

Omezení těchto škál autorů McAdamse a de Saint Aubina (1992) spočívá v silném zaměření na kulturní požadavky, jakožto jedné z částí generativity. Což jak uvádí McAdams (2013) reflektuje určité společenské normy, které jsou spojené s určitým věkem a jistými kulturními očekáváními. Ačkoliv tento model je značně tvárný a každá generace si tvoří vlastní požadavky na generativní chování, ale kulturní požadavky jsou předávány transgeneračně a podléhají změnám kulturního kontextu (de St. Aubin, 2004). Co zde naznačujeme je zmíněno již v kapitole 3. 2 – kulturně je škála LGS vázáná na USA, což se promítlo na položkách 5, 9 a 11, které nejsou dobře přenositelné na české prostředí, protože u českých respondentů nereflektují generativní charakteristiky a bylo to prokázáno na všech souborech, tedy tyto položky snižovaly vnitřní konzistenci škály (Millová et al, 2018). Autoři studie proto doporučují škálu používat bez těchto 3 položek.

U škály GBC, která odkazuje na generativní činnosti, které nemusí být kulturně přiléhavé – např.: položka č. 9 „*Učil/a jsem v nedělní škole/hodině náboženství nebo poskytl/a podobné poučení náboženského charakteru.*“. Ukázalo se, že pomoc,

předávání a tvořivost jsou kulturně univerzální. Z toho plyne, že je dobré uvádět generativní cíle, které jsou spíše obecné, než specifické (Hofer et al, 2014; Millová et al, 2018).

EMPIRICKÁ ČÁST

5. Metoda a cíle výzkumu

Cílem výzkumného projektu je vytvořit škálu, která vychází ze škál *Loyola Generativity Scale* a *Generativity Behavior Checklist* a z rozhovorů provedených v rámci Pražského a Brněnského výzkumu celoživotního vývoje člověka. Tento inventář vychází z poznatků popisovaných v kapitole 4.3, kdy v českém prostředí proběhla studie, která ověřila vnitřní konzistenci těchto dvou škál a došla k závěru, že některé položky kulturně neodpovídají našemu prostředí. Proto jsme se rozhodli vytvořit škálu novou, která bude kulturně adekvátní a bude reflektovat 7 oblastí generativity.

Důvodem pro výběr těchto inventářů je samotný fakt, že našim cílem je zmapovat všech sedm dimenzí generativity dle McAdamse a de Saint Aubina a vytvoření škály, která tyto oblasti bude měřit. Důvodem je i to, že 3 položky negativně korelují v dotazníku *Loyola Generativity Scale*, jelikož neodpovídají našemu kulturnímu prostředí, taktéž dotazník byl vytvořen v roce 1992 a i to mění náhled na generativitu lidí.

Jak uvádí Millová et al (2018) kulturní požadavky jsou předávány z generace na generaci a s tím souvisí jiné pohledy na kulturní kontext, jelikož dotazníky reflektují určité sociokulturní normy a požadavky, které je nutné plnit v konkrétním životním období člověka.

5.1 Výzkumný soubor

Pro naši práci je stěžejní *datový soubor číslo 5*, jelikož z toho souboru vychází výzkumná část naší diplomové práce. V tomto souboru je 152 respondentů, ve věkovém rozpětí od 50 do 60 let, průměrný věk činí 54,9 let a směrodatná odchylka má hodnotu 2,8. Jedná se tedy o lidi ve starší střední dospělosti, zároveň participanti jsou součástí Pražského a Brněnského výzkumu celoživotního vývoje člověka (Blatný, Kebza, 2011).

5.2 Rozhovory

Se 150 účastníky tohoto souboru byly vedeny polostrukturované rozhovory, které se zaměřovaly na jejich dosavadní život. Examinátoři se ptali na 3 zásadní oblasti, a to na *nejvyšší událost v životě*, tedy tu, kterou vnímali jako nejvíce pozitivní, pak na *nejnižší událost v životě*, tedy tu, kterou vnímali jako nejvíce negativní a *bod obratu*. Ten si můžeme představit jako událost, která člověku změnila náhled na život. 21 rozhovorů nebylo vyhodnocených jako generativní, tj. žádná z událostí nebo bod obratu nebyly konsensuálně posouzeny jako generativní. Naše analýza probíhala na 129 rozhovorech.

3 hodnotitelky nezávisle na sobě skórovaly tyto rozhovory podle zadaných instrukcí, jestli jsou nebo nejsou generativní. Generativitu posuzovaly v těchto oblastech – *vytváření, udržování, nabízení, další generace, symbolická nesmrtelnost a ekologie*. Dále pak bylo určeno, jaký výrok spadá do nejvyšší události, nejnižší události nebo bodu obratu. Pro účely tvorby dotazníku bylo nejdůležitější pracovat s rozhovory, které byly vyhodnoceny jako generativní.

Shodu hodnotitelek jsme počítali v programu R pomocí Krippendorfovo α , které se používá pro zjištění reliability v kontextu shody posuzovatelů pro ordinální data. Pozorovaná shoda napříč případy s alespoň dvěma hodnoceními činila 94,6%, hodnota odhadu 0,82, s 95% intervalem spolehlivosti (0,79–0,85). Dále jsme využili Fleissovo κ , které měří míru shody nad úroveň náhody, a to činilo 85%, s 95% intervalem spolehlivosti (0,82–0,88). A pozorovaná shoda v kompletních případech činila 93,4%. Z toho vyplývá, že shoda nezávislých posuzovatelů byla opravdu vysoká.

Pro upřesnění zde uvádíme tabulku čestností, která ukazuje, jak hodnotitelky skórovaly rozhovory. Pro tvorbu našeho dotazníku nebylo podstatné, zda se jedná o nejvyšší událost, nejnižší událost anebo bod obratu.

Oblast generativity	n_hodnotitelka1	n_hodnotitelka2	n_hodnotitelka3
Další generace	137	128	134
Ekologie	1	1	1
Nabízení	25	26	24
Symbolická nesmrtelnost	3	2	4
Udržování	2	1	0
Vytváření	9	7	8

Tabulka 2: Četnost generativních výroků dle hodnotitelek

Někteří probandi skórovali generativně ve více oblastech, což zde nijak blíže nerozebíráme, jelikož pro naše účely to nemělo zásadní význam. Nehodnotili jsme generativitu probandů, ale v generativních rozhovorech jsme hledali zajímavá vyjádření pro tvorbu položek. Přesto můžeme zmínit, že se často se jednalo o kombinaci *další generace* s nějakou další oblastí.

Nejvíce výroků se týkalo *další generace*. Jsou to výroky týkající se primárně dětí a rodiny. Jako příklady lze uvést, že nejvyšší zážitek bylo často narození dítěte, jeho výchova, úspěch či svatba a narození vnoučat. Naopak jako nejnižší událost byla často brána nemoc dítěte, jeho neúspěch nebo svatba s nevhodným partnerem. Tyto výroky byly často hodnoceny půl bodem, jelikož u spousty respondentů se jejich generativita týkala nejvíce rodiny. Druhou oblastí s nejvyšší četností bylo *nabízení*, které se nejčastěji týkalo právě péče o člena rodiny v nemoci nebo krizi, tyto oblasti byly většinou vnímány negativně anebo jako zvrát. Pozitivní událost uvedla jedna participantka pomoc studentům na Erasmu po revoluci v roce 1989 nebo jiní že se pohybovali v oblasti sociální práce nebo neziskové organizace. Další oblastí generativity bylo *vytváření*. Zajímavé bylo, že tato oblast se často týkala právě podnikání, případně stavby domu/ chaty. Čtvrtou oblastí byla symbolická nesmrtelnost, která se často týkala dětí a vnoučat ve smyslu „*něco po nás zbyde*“. Pátou oblastí bylo *udržování*, které se týkalo například obnovení oddílu nebo i toho, že dobře fungují jako rodina i po rozvodu. Poslední oblastí je *ekologie*, v níž skórovala shodně pouze jedna participantka, která se stala vegetariánkou.

V této části jsme zatím nepoužívali konkrétní citace z rozhovorů. Ty budou použity až v části páce, která se zabývá tvorbou položek, jelikož budou ilustrovat inspiraci pro tvorbu položky.

5.3 Tvorba výroků pro škálu

Výroky, které jsme vybrali pro škálu vychází z dotazníku *Loyola Generativity Scale*. Pokud nějaká oblast generativity nebyla v rámci tohoto dotazníku naplněna, vytvářeli jsme položky na základě obsahové analýzy rozhovorů. Obsahová analýza probíhala u rozhovorů ohodnocených generativně. Na základě toho jsme provedli frekvenční analýzu a nejčetnější výroky dané oblasti jsme použili k formulaci položky. Výroky z dotazníku *Generativity Behavioral Checklist* byly použity primárně pro inspiraci formulace položek vytvořených z rozhovorů. Tedy pokud to shrneme, vybrali jsme nejlepší položky z *Loyola Generativity Scale*, které jsme doplnili o další oblasti generativity, které nebyly v původní studii postihnuty pomocí rozboru rozhovorů a *Generativity Behavioral Checklist*.

5.3.1 Výroky z Loyola Generativity Scale

Výroky jsme vybírali na základě studie brněnských odborníků Millová, Blatný, Poláčeková Šolcová & Jelínek, 2018, kteří ověřovali psychometrické vlastnosti tohoto dotazníku (viz kapitola 4.3). Na základě faktorové analýzy jsme vybírali položky, které měly v rámci datového souboru 5, korelaci vyšší nebo rovnou 0,5 na hladině $p < 0,01$. Jednalo se o 12 položek z 20. Položky, které jsou podtržené se skórují opačně. Jedná se o tyto položky:

1 „*Snažím se předávat znalosti, které jsem získala prostřednictvím svých zkušeností.*“;

6 „*Udělal/a jsem a vytvořil/a věci, které měly dopad na ostatní lidi*“;

7 „*Snažím se být kreativní ve většině věcí, které dělám.*“;

8 „*Myslím, že se na mě bude vzpomínat ještě dlouho po mé smrti.*“;

10 „*Ostatní by řekli, že jsem jedinečným způsobem přispěl/a naší společnosti.*“;

12 „*Mám důležité dovednosti, které se snažím předat druhým.*“;

- 13 „Mám pocit, že jsem neudělal/a nic, co by tu po mně zůstalo, až zemřu.“;
- 14 „Dá se říct, že mé činy nemají pozitivní vliv na ostatní lidi.“;
- 15 „Mám pocit, jako bych neudělal/a nic tak hodnotného, aby to přispělo ostatním.“;
- 18 „Mám odpovědnost vůči okolí, ve kterém žiji.“;
19. „Lidé si ke mně chodí pro radu.“;
20. „Mám pocit, že můj přínos bude přetrvávat i po mé smrti.“

Tím vznikla nová redukováná verze původní škály s tím, že poslední dimenze zůstala nenasycená.

- předávání vědomostí a dovedností dalším generacím – položky **1, 12 a 19**
- zájem o přínos pro sousedství a okolní komunitu – položky **15, 18 a 20**
- zanechání odkazu ve světě a vytváření hodnot, které přetrvají – položky **6, 8, 10, 13 a 14,**
- kreativita a produktivita – položka **7**
- položky z oblasti zdůrazňující péči a přijetí odpovědnosti za sebe i druhé nesplňovaly požadavky na zařazení do této škály.

5.3.2 Výroky vytvořené z rozhovorů a Generativity Behavioral Checklist

Pro tvorbu položek jsme si stanovili, že každou z oblastí budou sytit 3-4 položky. Stávající koncept jsme doplnili o oblasti, které byly hodnoceny v rámci rozhovorů tedy oblasti – *vytváření, udržování, nabízení, další generace, symbolická nesmrtelnost a ekologie*. Oblast *vytváření a udržování* jsme přiřadili k oblasti *kreativity a produktivity*, protože v rozhovorech se tyto oblasti doplňovaly. Oblast *zdůrazňující péči a přijetí odpovědnosti za sebe i druhé* jsme spojily s *oblastí ekologie*, jelikož i to má jistou souvislost. Dle studie Milfonta, Sibleyho & Duckitta (2010) je vztah mezi vnímanou závažností globálních environmentálních problémů, připisováním odpovědnosti za tyto problémy a altruistickými hodnotami, které jistým způsobem předpokládají ekologické chování.

Jak bylo řečeno výše, v oblasti *další generace* skórovalo nejvíce respondentů, v podstatě většina. Tyto výroky se týkají většinou výchovy, narození dětí a vnoučat. V této oblasti jsme byli velmi opatrní, jaký výrok zvolíme, protože jsme počítali s tím,

že ne všichni respondenti mají děti nebo vnoučata. A navíc sami autoři McAdams a de Saint Aubin popisují, že položky týkající se péče o ostatní, nebo o rodinu jsou choulostivé. Především na sociální desirabilitu, jelikož v těchto otázkách respondenti často odpovídají, tak jak jim říkají sociální normy, než tak jak to opravdu cítí. Proto jsme do této oblasti vybrali opravdu jen 3 výroky, které jsme dlouho zvažovali a upravovali, tak aby nikoho neurazily, nediskriminovaly, ale zároveň dobře fungovaly v rámci celé škály.

Pro soudržnost škály jsme položky, které jsou skórovány opačně a působí negativně, vytvořili vždy z položky, která vycházela z obsahové analýzy rozhovoru nebo z Generativity Behavioral Checklist. Zároveň tyto položky byly vytvořeny s velkou citlivostí, aby respondenty neodradily a nepůsobily na ně hostilním dojmem.

Výroků je tedy v celkovém součtu 31. Výroky, které jsou podržené, se skórují opačně. Ty, které jsou níže uvedené, byly před samotným vložením do Google Forms zkontrolovány 10 lidmi, kteří posuzovali jejich srozumitelnost a smysluplnost. Jednalo se o 6 respondentů z posledních ročníků navazujícího magisterského studia vysoké školy ve věku 25–30 let a o 4 respondenty ve věku 40–63 let, kdy dva z nich neměli vysokoškolské vzdělání.

Výroky níže jsou očíslované, aby k nim poté mohla být vložena ukázková část rozhovoru nebo výrok z GBC, který nás inspiroval pro tvorbu položky. Výroky byly tvořeny s velkou citlivostí, tak aby co nejvíce odpovídaly současnému kontextu – tedy době a Českému kulturnímu prostředí.

Oblast kreativity, produktivity, vytváření a udržování

- 1. Je pro mě důležité založení vlastní firmy nebo malého podniku.*
- 2. Mít firmu nebo malý podnik není podstatné pro mé sebenaplnění*
- 3. Vytvořil/a jsem věc, která je užitečná i pro ostatní (např.: nějaký „zlepšovák“ či patent apod).*
- 4. Ve volném čase rád/a plánuji společenské a společné akce pro mé okolí (např.: rodinné výlety, organizace srazů s kolegy nebo spolužáky, sousedská posezení, organizace společenské události apod.).*

5. Plánování společenských a společných akcí pro mé okolí mě nenaplnuje (např.: rodinné výlety, organizace srazů s kolegy nebo spolužáky, sousedská posezení a společenské události apod.).

Výrok 1 – citace z rozhovoru 98: „Já si myslím, že to bylo v tom pětadevadesátém, tak jsem začala sama pro sebe pracovat a vlastně si sehnat ty lidi a postavit se na vlastní nohy, a nebýt na nikom závislá, co se týče té práce, tak to si myslím, že jsem zas rozjela slušně tu klientelu, takže # jo, tohle pro mě podstatné“

Výrok 2 je otočený výrok 1

Výrok 3: vznikl na základě položky 44 ze škály Generativity Behavioral Checklist: „Vynalezl/a nebo vymyslela jsem něco.“

Výrok 4 – citace z rozhovoru p313: „...ta třešnička na dortu, že jsem oprášil vlastně turistický oddíl, protože jsem řekl, když se mi narodili ti kluci a já jsem v tom oddíle vyrostl a oni ten zrovna, v tom roce, kdy se vlastně, kdy manželka byla těhotná, kdy jsme počali, nebo tak jak # tak ten oddíl vlastně bývalí vedoucí ukončili, protože neměli děti, nikdo to nechtěl dělat a ti kluci byli pro mě takový šťouch, že ti do toho oddílu prostě budou chodit. Takže jsem řekl, no tak dobře ten oddíl, s manželkou vlastně ve shodě, jsme řekli, že ho opráším...“

Výrok 5 je otočený výrok 4

Oblast odpovědnosti za druhé a ekologie

6. *Myslím si, že by měla být nabídnuta pomoc dětem v nouzi.*
7. Myslím si, že nikdo není zodpovědný za pomoc ostatním lidem v náročných životních situacích.
8. *Alespoň jednou v životě jsem přispěl/a na dobročinnou sbírku (např.: zaslání dárcovské SMS; koupě produktu, z něhož půjdou peníze na dobročinné účely apod.).*
9. *Alespoň jednou v životě jsem nezištně pomohl/a člověku v nouzi, který nebyl členem mé rodiny, a neočekával/a jsem, že mi to oplatí.*
10. *Zvažuji dopady svého životního stylu na životní prostředí (např.: třídím odpad; přestal/a jsem jíst živočišné výrobky; nakupuji lokálně; snažím se neplýtvat jídlem; po městě využívám více MHD, kolo, nebo pěší chůze než auto apod.)*

11. Ekologické chování vůči životnímu prostředí nepovažuji za podstatné.

Výrok 6 – citace z rozhovoru p202: „...já mám vlastně sedm dětí v pěstounský péči, my jsme si jenom jednu holčičku brali klasicky zprostředkováním miminko roční, a všechny ostatní děti k nám nějakým způsobem přišly tak zvaně na dvoreček, jo. Potkali jsme je jako v průběhu života a máme, my máme z těch sedmi dětí pět dětí romských, tři děti jsou tam zdravotně postižený, vychovali jsme nevidomého chlapce, máme dvě neslyšící holčičky, jo, tak takový jako, takový jako zvláštní příběhy“

Výrok 7 je otočený výrok 6

Výrok 8 a 9 vznikly na základě položek 5 a 15 škály *Generativity Behavioral Checklist*: „Dal/a jsem peníze na dobročinné účely.“; „Daroval/a jsem oblečení nebo osobní věci dobročinné organizaci (jako je např.: Armáda spásy).“

Výroky 10 vychází z rozhovoru 502: „No, tak pro mě, pro mě bylo důležitý, že jsem se stala vegetariánkou, jo. Že, že se mi tak jako ulevilo, že kvůli mně nemusí umírat zvířata.“

Výrok 11 je otočený výrok 10

Další generace

12. *Myslím si, že narození dítěte změní člověku priority*

13. *Soudržnost rodiny je na prvním místě*

14. *Výchovu dětí/ vnoučat/ neteří či synovců (vlastních, nevlastních, adoptovaných, v pěstounské péči) považuji za důležitou součást života*

Výrok 12 vznikl na základě položky 50 škály *Generativity Behavioral Checklist*: „Stala jsem se rodičem nebo prarodičem (vlastního dítěte, adoptovaného, pěstounem apod.)“

Výroky 13 a 14 citace rozhovoru 300: „Pupeční šňůra spojená s nimi celý život. I teď, když je dceři 30 roků, a má dvě svoje děti, tak kolikrát je mi ta, je mami zase pupeční šňůra, pořád snažím # oni mají svůj samostatný život už moje dvě dcery, starší dvě děti ale pořád s nimi dýcháte na dálku, pořád jsem s nimi. Se všemi

třemi.... Najednou nejste důležitá vy, ale jsou důležitý ty děti. Maj absolutní prioritu, a i když já jsem si vědoma toho, že někdy to tak nebylo ale vždycky jsem se snažila je dobře vychovat. Aby z nich vyrostli takoví šikovní, zodpovědní jedinci a našli uplatnění, které jim bude milé v životě, život je bavil # o to jsem se vždycky snažila.“

Oblast nabízení

15. Myslím si, že je podstatné se ve stáří postarat o své rodiče, tak jak se oni starali o mě.
16. Pokud bych měl/a možnost pečovat o člena rodiny v posledních chvílích jeho života, péči bych přenechala někomu jinému (nemocnice, specializovaná služba apod.).
17. Alespoň jednou v životě jsem dělal/a dobrovolnickou činnost, která pozitivně ovlivnila mé okolí (např.: pomoc v nemocnici, dobrovolnictví v sociálních službách, výpomoc po přírodní katastrofě apod.).
18. Upozadil/a bych své zájmy a potřeby na ve prospěch druhých
19. Nikdy bych neupozadil své zájmy a potřeby na úkor ostatních

Výrok 15 – citace z rozhovoru 216: „....ty rodiče, no, že to člověk si vlastně uvědomil, že do té doby tak nějak pořád si připadal jako dítě těch rodičů a teď najednou musí být on, který se o ně postará, že je to, že je to na mě má nějak # na mě přišlo, že jsem konečně dospělá možná, že do té doby jsem opravdu byla jako to dítě jsem si myslela, i když jsem sama měla děti, vnoučata, ale pořád jsem byla dítě těch svých rodičů a teď najednou oni byli tak bezmocní, že s tím jsem hrozně zestárla asi, no.“

Výrok 16 je otočený výrok 15

Výrok 17 citace z rozhovoru p279: „A asi druhá věc byla, byla moje účast v neziskovce, o které, o které jsem mluvil, kde jsem zase ještě dostal další, další v podstatě pohledy a takové krédo, které, které se mi, které se mi líbí, že člověk by měl žít tak, aby když vlastně odejde z toho světa, tak aby ho zanechal o trošičku lepší, než když na něj, než když na něj přicházel a to se, to samozřejmě jde přes

všechny ty oblasti, nemusí se to nějak vyhýbat tomu materiálnímu samozřejmě a je to takové tímhle, asi bych to tímhle bych to uzavřel, abych už nepovídal dlouho.“

Výrok 18 citace z rozhovoru 442 (této ženě zemřel otec v nedávné minulosti):
„Prázdnota, já vím, že to prostě k tomu životu patří, ale ne. Peru se s tím doteď. Jo, a ještě vlastně jsem musela vlastně, když bych to řekla, když se to stalo, tak měla jsem prostě ten pocit, že všechny ostatní jakoby zachraňuji, a na mě se nějak nedostávalo, jo.“

Výrok 19 je otočený výrok 18.

5.4 Dotazník

Pro lepší orientaci vložíme tabulku 3, která názorně zobrazí oblast. Poté níže vložíme položky, tak jak byly seřazeny ve škále, která byla prezentována respondentům. Modře jsou označené výroky, které vychází z původní škály LGS, černě jsou označené námi vytvořené výroky a podržené jsou označené výroky, které skórujeme opačně.

Oblast	Výrok
Předávání vědomostí a dovedností dalším generacím	1.Snažím se předávat znalosti, které jsem získal/a prostřednictvím svých zkušeností. 12. Mám důležité dovednosti, které se snažím předat druhým 19. Lidé si ke mně chodí pro radu.
Zájem o přínos pro sousedství a okolní komunitu	<u>15. Mám pocit, jako bych neudělal/a nic tak hodnotného, aby to přispělo ostatním.</u> 18. Mám odpovědnost vůči okolí, ve kterém žiji 20. Mám pocit, že můj přínos bude přetrvávat i po mé smrti
Zanechání odkazu ve světě a vytváření hodnot, které přetrvají (symbolická nesmrtelnost)	6. Udělal/a jsem a vytvořil/a věci, které měly dopad na ostatní lidi. 8. Myslím, že se na mě bude vzpomínat ještě dlouho po mé smrti. 10. Ostatní by řekli, že jsem jedinečným způsobem přispěl/a naší společnosti. <u>13. Mám pocit, že jsem neudělal/a nic, co by tu po mně zůstalo, až zemřu.</u> <u>14. Dá se říct, že mé činy nemají pozitivní vliv na ostatní lidi.</u>

<p>Oblast kreativity, produktivity, vytváření a udržování</p>	<p>7. <u>Snažím se být tvořivý/á ve většině věcí, které dělám.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Je pro mě důležité založení vlastní firmy nebo malého podniku. 2. <u>Mít firmu nebo malý podnik není podstatné pro mé sebenaplnění</u> 3. Vytvořil/a jsem věc, která je užitečná i pro ostatní (např.: nějaký „zlepšovák“ či patent apod). 4. Ve volném čase rád/a plánuji společenské a společné akce pro mé okolí (např.: rodinné výlety, organizace srazů s kolegy nebo spolužáky, sousedská posezení, organizace společenské události apod.). 5. <u>Plánování společenských a společných akcí pro mé okolí mě nenaplnuje (např.: rodinné výlety, organizace srazů s kolegy nebo spolužáky, sousedská posezení a společenské události apod.).</u>
<p>Oblast odpovědnosti za druhé a ekologie</p>	<ol style="list-style-type: none"> 6. Myslím si, že by měla být nabídnuta pomoc dětem v nouzi. 7. <u>Myslím si, že nikdo není zodpovědný za pomoc ostatním lidem v náročných životních situacích.</u> 8. Alespoň jednou v životě jsem přispěl/a na dobročinnou sbírku (např.: zaslání dárcovské SMS; koupě produktu, z něhož půjdou peníze na dobročinné účely apod.). 9. Alespoň jednou v životě jsem nezištně pomohl/a člověku v nouzi, který nebyl členem mé rodiny, a neočekával/a jsem, že mi to oplátí. 10. Zvažuji dopady svého životního stylu na životní prostředí (např.: třídím odpad; přestal/a jsem jíst živočišné výrobky; nakupuji lokálně; snažím se neplýtvat jídlem; po městě využívám více MHD, kolo, nebo pěší chůze než auto apod.) 11. <u>Ekologické chování vůči životnímu prostředí nepovažuji za podstatné.</u>
<p>Další generace</p>	<ol style="list-style-type: none"> 12. Myslím si, že narození dítěte změní člověku priority 13. Soudržnost rodiny je na prvním místě 14. Výchovu dětí/ vnoučat/ neteří či synovců (vlastních, nevlastních, adoptovaných, v pěstounské péči) považuji za důležitou součást života
<p>Oblast nabízení</p>	<ol style="list-style-type: none"> 15. Myslím si, že je podstatné se ve stáří postarat o své rodiče, tak jak se oni starali o mě. 16. <u>Pokud bych měl/a možnost pečovat o člena rodiny v posledních chvílích jeho života, péči bych přenechala někomu jinému (nemocnice, specializovaná služba apod.).</u> 17. Alespoň jednou v životě jsem dělal/a dobrovolnickou činnost, která pozitivně ovlivnila mé okolí (např.: pomoc v nemocnici, dobrovolnictví v sociálních službách, výpomoc po přírodní katastrofě apod.). 18. Upozadil/a bych své zájmy a potřeby na ve prospěch druhých 19. <u>Nikdy bych neupozadil své zájmy a potřeby na úkor ostatních</u>

Tabulka 3: Oblasti generativity s výroky

Výroky jsme do dotazníku vkládaly metodou, že z každé oblasti byl vždy vložena jeden výrok a v případě, že by byly blízko u sebe výrok pozitivně laděný a negativně laděný, byl přesunut na jiné místo v dotazníku. Výroky byly hodnoceny na

čtyřbodové Lickertovské škále po vzoru McAdamse a de Saint Aubina (1992), kteří použili škálu od 0 (= naprosto nesouhlasím), 3 (= naprosto souhlasím). Toto je výsledná podoba dotazníku:

1. *Alespoň jednou v životě jsem nezištně pomohl/a člověku v nouzi, který nebyl členem mé rodiny, a neočekával/a jsem, že mi to oplatí.*

2. *Snažím se předávat znalosti, které jsem získal/a prostřednictvím svých zkušeností.*

3. *Mám pocit, jako bych neudělal/a nic tak hodnotného, aby to přispělo ostatním.*

4. *Pokud bych měl/a možnost pečovat o člena rodiny v posledních chvílích jeho života, péči bych přenechala někomu jinému (nemocnice, specializovaná služba apod.).*

5. *Udělal/a jsem a vytvořil/a jsem věci, které měly dopad na ostatní lidi.*

6. *Snažím se být tvořivý/á ve většině věcí, které dělám.*

7. *Myslím si, že by dětem v nouzi měla být nabídnuta pomoc.*

8. *Soudržnost rodiny je pro mě na prvním místě.*

9. *Myslím, že se na mě bude vzpomínat ještě dlouho po mé smrti.*

10. *Alespoň jednou v životě jsem dělal/a dobrovolnickou činnost, která pozitivně ovlivnila mé okolí (např.: pomoc v nemocnici, dobrovolnictví v sociálních službách, výpomoc po přírodní katastrofě apod.).*

11. *Mám důležité dovednosti, které se snažím předávat druhým.*

12. *Mám odpovědnost vůči okolí, ve kterém žiji.*

13. *Plánování společenských a společných akcí pro mé okolí mě nenaplnuje (např.: rodinné výlety, organizace srazů s kolegy nebo spolužáky, sousedská posezení a společenské události apod.).*

14. *Mám pocit, že jsem neudělal/a nic, co by tu po mně zůstalo, až zemřu.*

15. *Ekologické chování vůči životnímu prostředí nepovažuji za podstatné.*

16. *Je pro mě důležité založení vlastní firmy nebo malého podniku.*

17. Alespoň jednou v životě jsem přispěl/a na dobročinnou sbírku (např.: zaslání dárcovské SMS; koupě produktu, z něhož půjdou peníze na dobročinné účely apod.).

18. Výchovu dětí/ vnoučat/ neteří či synovců (vlastních, nevlastních, adoptovaných, v pěstounské péči) považuji za důležitou součást života.

19. Nikdy bych neupozadil své zájmy a potřeby na úkor ostatních

20. Lidé si ke mně chodí pro radu.

21. Mám pocit, že můj přínos bude přetrvávat i po mé smrti.

22. Ostatní by řekli, že jsem jedinečným způsobem přispěl/a naší společnosti.

23. Vytvořil/a jsem věc, která je užitečná i pro ostatní (např.: nějaký „zlepšovák“ či patent apod.).

24. Myslím si, že nikdo není zodpovědný za pomoc ostatním lidem v náročných životních situacích.

25. Myslím si, že narození dítěte změní člověku priority.

26. Ve volném čase rád/a plánuji společenské a společné akce pro mé okolí (např.: rodinné výlety, organizace srazů s kolegy nebo spolužáky, sousedská posezení, organizace společenské události apod.).

27. Mít firmu nebo malý podnik není podstatné pro mé sebenaplnění.

28. Myslím si, že je podstatné se ve stáří postarat o své rodiče, tak jak se oni starali o mě.

29. Zvažuji dopady svého životního stylu na životní prostředí (např.: třídím odpad; přestal/a jsem jíst živočišné výrobky; nakupuji lokálně; snažím se neplýtvat jídlem; po městě využívám více MHD, kolo, nebo pěší chůzi než auto apod.)

30. Upozadil/a bych své zájmy a potřeby na ve prospěch druhých.

31. Dá se říct, že mé činy nemají pozitivní vliv na ostatní lidi.

5.5 Sběr dat

Sběr dat probíhal v období od 14. 7. 2020 do 18. 7. 2020. Škálu jsme vložili do formuláře od společnosti Google – Google Forms. V rámci formuláře byli účastníci informováni o záměru diplomové práce, tedy, že se jedná o pilotní výzkum nově vznikající škály. Byli vyzváni k tomu, aby na výroky odpovídali pravdivě, jelikož neexistuje správná nebo špatná odpověď.

Do našeho datového souboru jsme sbírali participanty ve věku 30 až 60 let. Toto věkové rozmezí jsme stanovili na základě literatury věnující se střední dospělosti (podrobně popsáno v kapitole 2.1). Formulář byl nastaven tak, aby účastníky nepustil k vyplňování otázek, pokud se po vyplnění věku (celé číslo) nevešly do věkového rozmezí. Tímto jsme ošetřili vyřazování participantů na základě věku.

Krom věku participanti další demografické údaje – pohlaví (měli na výběr muž, žena a jiné) a v jakém kraji v České republice aktuálně žijí (byla přidělena možnost „Aktuálně nežijí v ČR“).

Formulář měl všechny položky povinné, čili účastníka nepustil na konec, pokud neměl vše vyplněno. Tímto jsme ošetřili odstraňování participantů na základě nevyplněné položky.

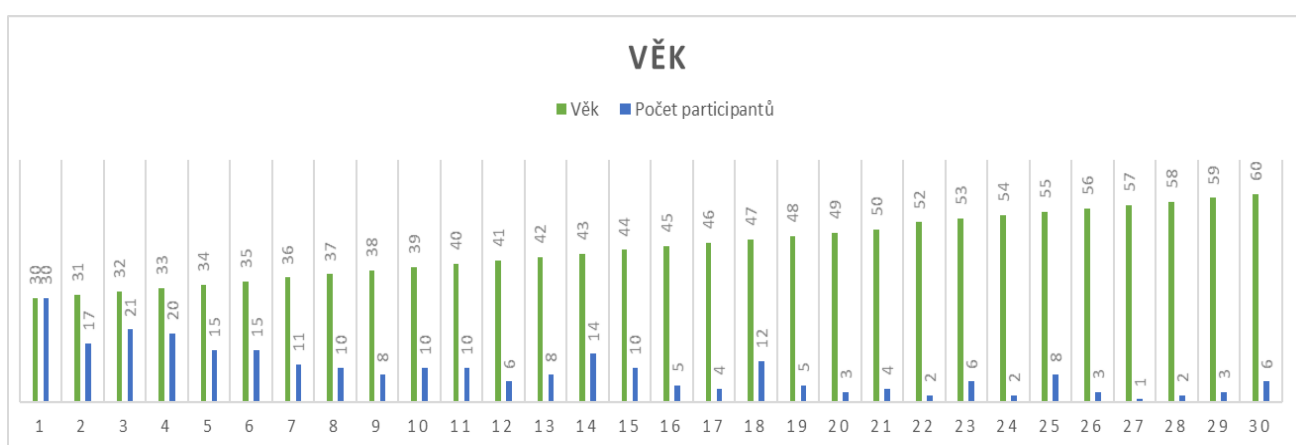
Formulář byl zaslán do několika facebookových skupin v Praze (skupina pro Prahu 1, Prahu 6 – Břevnov a Prahu 7 – Letnou), dále do skupin sdružující studenty psychologie po celé České republice a na osobní facebookový profil autorky. Z jejího profilu byl tento dotazník šířen dál. Díky tomu jsme získaly během čtyřdenního sběru dat 270 účastníků.

6. Analýza dat a jejich výsledky

Analýzu dat jsme dělali pomocí MS Excel a statistického programu R. Položková analýza byla prováděna v psychometrické aplikaci pro psychologické testování ShinyItemAnalysis, která vychází z programu R.

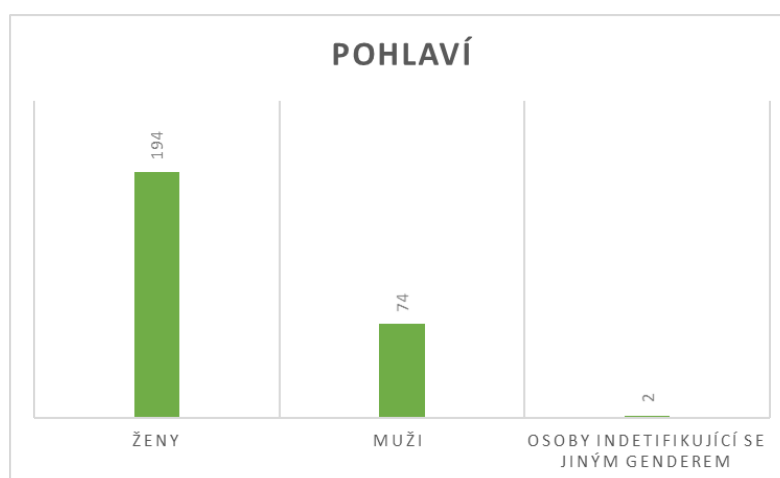
6.4 Demografické údaje o vzorku

Věkové rozložení participantů naznačuje, že nejvíce odpovídali lidé, kterým bylo těsně nad 30 let. Nejmladšímu participantovi bylo 30 a nejstaršímu 60. Průměrný věk činí 39 let se směrodatnou odchylkou 8,3 let.

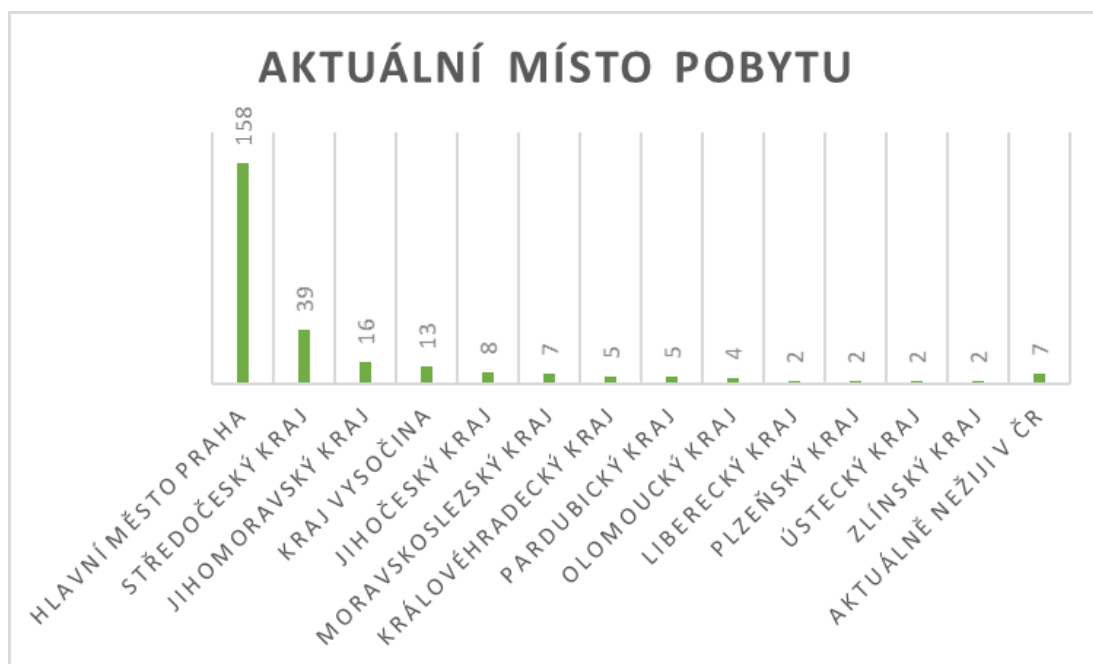
Graf 1: Věk

Výzkumu se zúčastnilo mnohem více žen, kterých bylo 194 (71, 9%). Šetření se dále zúčastnilo 74 (27, 4%) mužů a 2 osoby identifikující se jinak.

Graf 2: Pohlaví

Nejvíce participantů jsme nasbírali v Hlavním městě a to 158. Dále ve Středočeském kraji 39, v Jihomoravském kraji 16, v kraji Vysočina 13, v Jihočeském kraji 8, Moravskoslezském kraji 7, stejný počet participantů vyplnilo, že žije aktuálně mimo Českou republiku. Z Plzeňského, Ústeckého, Zlínského a Libereckého vždy odpověděli 2 participanté.

Graf 3: Místo aktuálního pobytu

6.5 Ověření vnitřní konzistence testu

Kvalitativní položková analýza položek proběhla již před vytvořením samotné škály. Jak je psáno výše, dotazník byl dán 10 hodnotitelům, kteří zvážili smysluplnost a srozumitelnost položek, tak aby byly pochopitelné pro širší populaci. 10 položek bylo vyřazeno, protože byly považovány za nesrozumitelné anebo velmi konkrétní a kupříkladu diskriminovaly bezdětné probandy. Ve finále nám tedy zůstalo 31 položek, které jsou sestavené z dotazníku *Loyola Generativity Scale*, *Generativity Behavioral Checklist* a analýzy 129 generativních rozhovorů.

Kvantitativní položková analýza proběhla za pomoci programu R. Jako první jsme si stáhli data z Google Forms do programu MS Excel. Zde jsme upravili data tak, abychom je mohli vložit do programu R a následně jsme překódovali položky, které byly skórovány opačně.

6.5.1 První kolo položkové analýzy

Pro lepší orientaci v tabulce 4 a 5 doplníme legendu. *Diff* označuje obtížnost položky. *Avg. Score* označuje průměrné skóre položky, *SD* je směrodatná odchylka. *ULI* je Upper Lower Index je vypočtený rozdíl mezi horní a dolní třetinou respondentů. *RIT* je Pearsonova korelace mezi položkou a celkovým skóre. *RIR* je Pearsonova korelace mezi položkou a jednotlivými položkami. *Alpha Drop* označuje Cronbachovo α testu bez dané položky. (ShinyItemAnalysis, 2020) Položky, které jsou červeně vyznačené jsou položky opačně skórované. Položky, které jsou vyznačeny růžově jsou položky, které jsme na základě kritérií vyřadily.

Prvním kritériem pro vyřazení položky byla obtížnost. Pokud měla položka obtížnost menší než 0,1 nebo větší než 0,9 byla vyřazena. Žádná z položek neměla obtížnost pod 0,1. Položky P1, P2, P7 a P17 měly obtížnost rovnou nebo vyšší jak 0,9 a vzhledem k tomu, že špatně rozlišovaly v populaci, rozhodli jsme se je vyřadit. Druhým kritériem pro vyřazení byla hodnota RIR pod 0,2. Tímto kritériem jsme vyřadili položku P 25, která měla sice hraniční hodnotu obtížnosti, ale její korelace vůči testu byla nízká (RIR 0,14). Ačkoliv položka P 19 měla dobrou obtížnost její korelace vůči zbytku testu byla velmi nízká (RIR 0,05), to samé u položky P 13 (RIR 0,17).

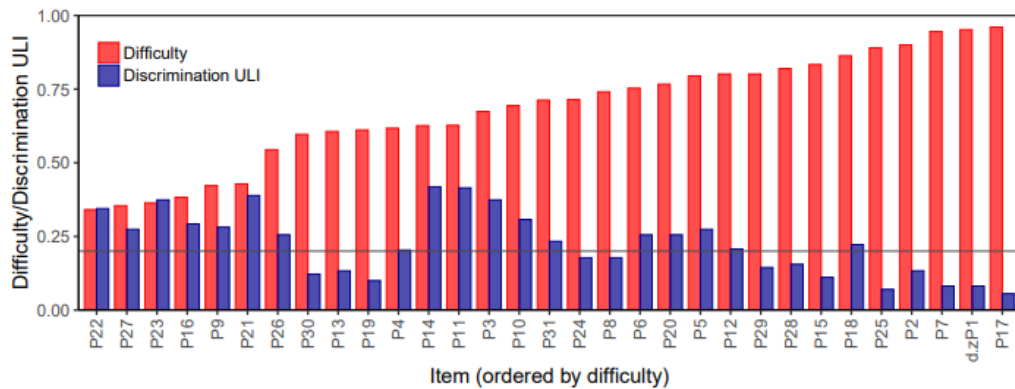
Položka P15 je velmi specifická, má poměrně nízkou hodnotu RIR (0,15) a její obtížnost činí 0,83 což bychom s takto nízkou hodnotou považovali za hraniční a položku vyřadili, ale vzhledem k zachování obsahové validity testu jsme se rozhodli položku ponechat.

Cronbachovo α činí 0,804 s 95% intervalem spolehlivosti (0,769, 0,837). Nabývá tedy hodnoty vyšší než 0,7 a to můžeme považovat za uspokojivé.

Item	Diff.	Avg. score	SD	ULI	RIT	RIR	Alpha drop
P1	0,95	2,86	0,48	0,08	0,25	0,20	0,80
P2	0,90	2,70	0,54	0,13	0,32	0,27	0,80
P3	0,67	2,02	0,91	0,37	0,50	0,42	0,79
P4	0,67	2,02	0,91	0,37	0,50	0,42	0,79

P5	0,80	2,39	0,75	0,27	0,52	0,46	0,79
P6	0,75	2,26	0,78	0,26	0,46	0,39	0,80
P7	0,95	2,84	0,43	0,08	0,32	0,28	0,80
P8	0,74	2,22	0,81	0,18	0,38	0,30	0,80
P9	0,42	1,27	0,86	0,28	0,45	0,38	0,80
P10	0,69	2,08	1,15	0,31	0,38	0,28	0,80
P11	0,63	1,88	0,88	0,41	0,62	0,56	0,79
P12	0,80	2,40	0,71	0,21	0,46	0,40	0,80
P13	0,61	1,82	1,02	0,13	0,27	0,17	0,81
P14	0,63	1,88	0,99	0,42	0,55	0,48	0,79
P15	0,83	2,50	0,87	0,11	0,24	0,15	0,81
P16	0,38	1,15	1,10	0,29	0,39	0,29	0,80
P17	0,96	2,88	0,47	0,06	0,25	0,20	0,80
P18	0,86	2,59	0,78	0,22	0,43	0,36	0,80
P19	0,61	1,83	0,85	0,10	0,14	0,05	0,81
P20	0,77	2,30	0,72	0,26	0,44	0,37	0,80
P21	0,43	1,29	0,82	0,39	0,62	0,56	0,79
P22	0,34	1,02	0,84	0,34	0,55	0,49	0,79
P23	0,36	1,09	1,03	0,37	0,44	0,35	0,80
P24	0,71	2,14	0,93	0,18	0,30	0,21	0,80
P25	0,89	2,67	0,61	0,07	0,20	0,14	0,80
P26	0,54	1,63	1,00	0,26	0,37	0,28	0,80
P27	0,35	1,06	1,09	0,27	0,35	0,25	0,80
P28	0,82	2,46	0,74	0,16	0,35	0,28	0,80
P29	0,80	2,40	0,76	0,14	0,28	0,21	0,80
P30	0,60	1,79	0,69	0,12	0,29	0,22	0,80
P31	0,71	2,14	0,73	0,23	0,49	0,43	0,79

Tabulka 4: Kvantitativní položková analýza

Graf 4: Obtížnost položek a diskriminace Upper Lower Index

6.5.2 Druhé kolo položkové analýzy

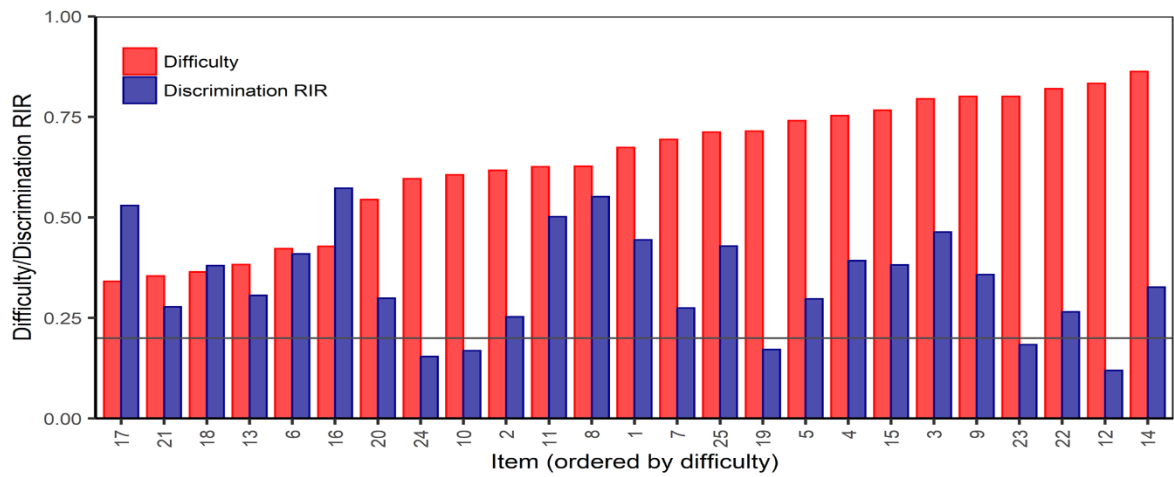
Přestože reliabilita testu měřená pomocí Cronbachovo α byla spokojivá. Rozhodli jsme se pro druhé kolo položkové analýzy, které ukázalo stabilitu škály bez položek, které dotazníku snižovali vnitřní konzistenci.

V rámci opakované položkové analýzy, která proběhla po vyřazení jmenovaných položek, jsme zjistili uspokojivé hodnoty obtížnosti. Žádná z položek neměla hodnotu menší než 0,1 a větší než 0,2. Hodnota RIR též nabývala uspokojivých čísel, přesto položky P13 (RIR 0,17), P15(RIR 0,12), P24 (RIR 0,17), P29 (RIR 0,18) a P30 (RIR 0,15) měli hodnoty po 0,2. Položky jsme rozhodli již nevyřazovat a budou předmětem diskuse.

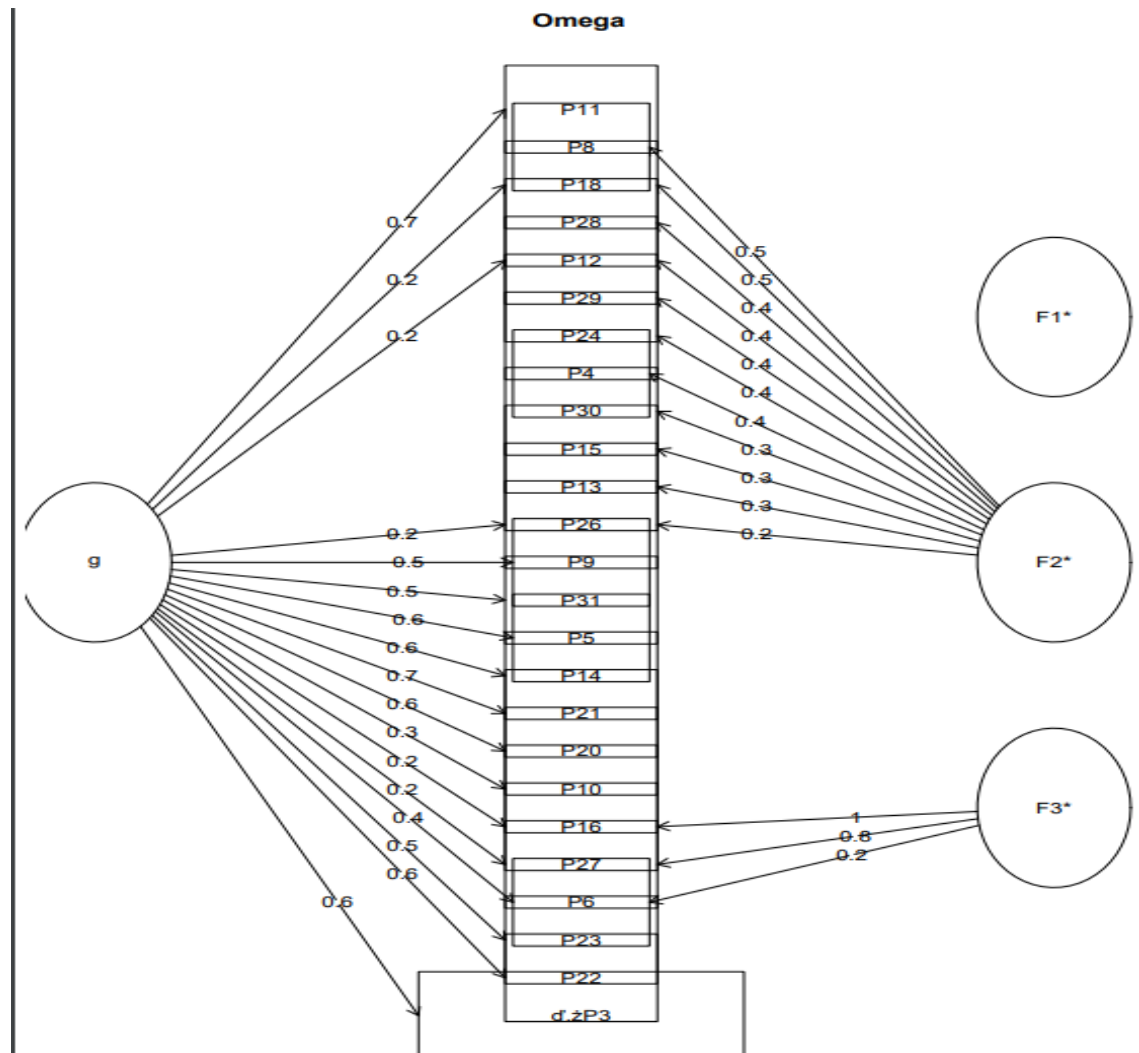
Cronbachovo α činí 0,802 Intervalem spolehlivosti (0,766-0,835). Nabývá tedy hodnoty vyšší než 0,7 a to můžeme považovat za uspokojivé. *McDonaldovo* Ω mělo hodnotu 0,66. (Omega Hierarchical: 0.66 Omega H asymptotic: 0.75 Omega Total 0.88). To vypovídá o tom, že v rámci této škály není 1 nadřazený faktor Schmidty-Leimanovy faktorové náboje byly odhadnuty metodou maximální verohodnosti (maximul likelihood) protože minimalizace reziduí nekonvergovala

Item	Diff.	Avg. score	SD	ULI	RIT	RIR	Alpha. drop
P3	0,67	2,02	0,91	0,36	0,52	0,44	0,79
P4	0,62	1,85	0,86	0,21	0,34	0,25	0,80
P5	0,80	2,39	0,75	0,27	0,53	0,46	0,79
P6	0,75	2,26	0,78	0,25	0,46	0,39	0,79
P8	0,74	2,22	0,81	0,20	0,38	0,30	0,80
P9	0,42	1,27	0,86	0,29	0,49	0,41	0,79
P10	0,69	2,08	1,15	0,31	0,39	0,27	0,80
P11	0,63	1,88	0,88	0,41	0,62	0,55	0,78
P12	0,80	2,40	0,71	0,20	0,42	0,36	0,79
P13	0,61	1,82	1,02	0,17	0,28	0,17	0,80
P14	0,63	1,88	0,99	0,44	0,58	0,50	0,79
P15	0,83	2,50	0,87	0,10	0,21	0,12	0,81
P16	0,38	1,15	1,10	0,30	0,41	0,31	0,80
P18	0,86	2,59	0,78	0,24	0,40	0,33	0,80
P20	0,77	2,30	0,72	0,26	0,45	0,38	0,79
P21	0,43	1,29	0,82	0,39	0,63	0,57	0,78
P22	0,34	1,02	0,84	0,36	0,59	0,53	0,79
P23	0,36	1,09	1,03	0,35	0,47	0,38	0,79
P24	0,71	2,14	0,93	0,16	0,27	0,17	0,80
P26	0,54	1,63	1,00	0,29	0,40	0,30	0,80
P27	0,35	1,06	1,09	0,28	0,39	0,28	0,80
P28	0,82	2,46	0,74	0,17	0,34	0,27	0,80
P29	0,80	2,40	0,76	0,14	0,26	0,18	0,80
P30	0,60	1,79	0,69	0,10	0,23	0,15	0,80
P31	0,71	2,14	0,73	0,22	0,49	0,43	0,79

Tabulka 5: Opakovaná kvantitativní položková analýza

Graf 5: Obtížnost položky a RIR

Obrázek 2: Vizualizace hierarchické Ω

7. Diskuse

Práce se věnuje velmi úzké problematice generativity. V rámci literárně přehledové části jsme se snažili popsat generativitu v jejích souvislostech v rámci dostupných výzkumů a literatury.

V rámci teorií generativity jsme postihly ty nejzásadnější koncepty, které se v recentní literatuře objevují. Vnímáme, že autoři konceptů generativity vycházejí z Eriksonovy psychosociální teorie vývoje, která jako první popisuje generativitu v celé její šíři (Erikson, 2015). Kotreho (1996) koncept rozšiřují Schoklitschová a Baumann (2011) o další dva typy generativity. S tímto konceptem nejvíce souzní právě sedmidimenzionální model McAdamse a de Saint Aubina (1992), který pracuje především s kulturními požadavky generativity. Ty jsou považovány za podstatné v rámci dimenze životního příběhu, neb definují vztahování se ke generativitě. Autoři také pracují se spiritualitou jedince, nejen náboženskou, ale i vírou v dobro lidstva. To je zásadní pro naplňování generativity, protože tehdy má jedinec chuť investovat energii nejen do svých blízkých, ale i do společenství.

Souvislost generativity s věkem je v aktuálním výzkumu velmi zajímavé téma. Ačkoliv Erikson (2015) spojuje generativitu pouze se střední dospělostí. Longitudinální studie se snaží vyvracet mýtus o tom, že období střední dospělosti je v podstatě nezáživné, ale naopak se jedná o období velkých změn. Nejen tělesných, ale i psychických a sociálních (Neugartenová, 1968; Thorová, 2015). Dnešní výzkumy naznačují, že generativitu prožívají jedinci již mnohem dříve. Některé studie poukazují na to, že ženy mají náznaky biologické generativity, již v pubertě s nástupem menstruace, která je předurčuje k roli matky (Miller-McLemor, 1998). Největší rozdíly v generativitě se projevují právě střední dospělosti, kdy ženy jsou považovány za více generativní než muži (Kruse & Schmitt, 2012). Kyes a Riffová (1988) ovšem dodávají, že se zvyšujícím se věkem se rozdíly v generativitě stírají, jelikož muži mají možnost např.: v seniorském věku předávat své zkušenosti mladší generaci, např.: svým vnoučatům.

Problematiku střední dospělosti jsme se snažili popsat v celé její šíři. Toto období nebylo dříve moc zkoumáno, ale jak je patrné, jedná se o období velkých změn, především na poli psychiky. Asi nejsilnější charakteristikou tohoto období je

bilancování života. Jedinec se zamýšlí nad svým dosavadním životem ve všech oblastech, přehodnocuje svá rozhodnutí a snaží se je nějakým způsobem změnit a napravit. Toto období je možná i proto nejvíce generativní, protože jedinec se snaží dělat smysluplné věci, které budou mít přesah dál (Vágnerová, 2007).

V rámci práce jsme se snažili postihnout v jejích souvislostech. Genderové rozdíly se s věkem stírají (Keys & Ryff, 1998). Ve středním věku je důležité v rámci profese využít potenciál starších zaměstnanců k mentoringu mladých kolegů. Samozřejmě, že generativita má negativní stránku. Stagnace jednak brání překonání této sedmému stádia a za druhé jedince brzdí v seberozvoji a přijímání měnícího světa (Erikson, 2015). Generativita stejně tak, nemusí být zaměřená jen na společnost, ale i na sebe a působit sobecky. Jak popisuje Kotre (1996), touha po symbolické nesmrtelnosti může hraničit až s obsesí. Proto někteří autoři rozvíjí teze souvislosti mezi generativitou a narcismem.

Již od devadesátých let můžeme generativitu zkoumat pomocí mnoha kvantitativních škál. Ve většině výzkumů se proto setkáváme právě se škálami Loyola Generativity Scale a Generativity Behavioral Checklist. Dále se často setkáme se Škálami generativního zájmu od Schoklitschové a Baumanna 2011, které se využívají pro výzkum starší dospělosti. Navazují na metodu LGC, která měří obecně generativní zájem. Škály generativního zájmu – Gen-current, Gen-life a Gen-Parental. Dle původní validizační studie všechny tři metody významně korelují s LGS. Ale Millová a kolegové (2018) prokázala významné vztahy pouze v škály Gen-Current a Gen-Life (vyjímkou byla subškála měřící Ekologickou generativitu). Gen-Parental nijak významně nekorelovala s LGS. Navíc subškály nemají vyrovnaný počet položek. (Millová et al,2018).

Podle de Saint Aubina (2004) si každá kultura určuje jaké je vhodné generativní chování pro určitý věk, proto u LGC a GBC hrají tak významnou roli kulturní požadavky, které jsou předávané z generace na generaci. Kruse a Schmitt (2012) že toto transgenerační předávání požadavků je značně narušené v postkomunistických zemích. Proto se Millová et al (2018) domnívá, že položky 5, 9 a 11 souvisí se sociokulturním kontextem v USA, který je značně odlišný od českého prostředí.

V rámci empirické části jsme se věnovali sestavení unikátní škály, která by vycházela z již ověřených metod na měření generativity, ale lépe by seděla českému seociokulturnímu kontextu.

V rámci sestavování metody pomocí obsahové analýzy rozhovorů jsme nejvíce zaznamenávaly, že většina probandů má svou generativitu zaměřenou na oblast další generace. Tedy přes své vlastní děti, vnoučata či neteře a synovce. Chtěli jsme tuto skutečnost reflektovat v rámci sestavování dotazníku, ale snažili jsme se být velmi opatrní s volbou výroků, které by mohli znevýhodňovat jedince, kteří jsou bezdětní nebo nemají žádné děti ve své širší rodině. Jelikož je prokázáno, že rodičovství přímo nepředpokládá generativitu (Kotre, 1996).

Vzorek populace, který jsme sebrali, je poměrně veliký $n=270$, ale jeho reprezentativnost bychom měli vylepšit doplněním vzorku mužů, kterých byla pouze 1/3. Dále by bylo dobré vzorek více demograficky vyrovnat. Bylo by vhodné, aby z každého kraje v České republice byl počet probandů podobný a věkové rozložení bylo vyrovnanější a zahrnovalo i více osob vyššího věku.

Výsledkem naší práce bylo vytvoření položkové analýzy a ověření vnitřní konzistence škály. Vyřadili jsme 7 položek, 4 položky na základě špatné obtížnosti položky, jednalo se o položky P1 („Alespoň jednou v životě jsem nezištně pomohl/a člověku v nouzi, který nebyl členem mé rodiny, a neočekával/a jsem, že mi to oplátí.“), P2 („Snažím se předávat znalosti, které jsem získal/a prostřednictvím svých zkušeností.“), P7 („Myslím si, že by dětem v nouzi měla být nabídnuta pomoc.“) a P17 („Alespoň jednou v životě jsem přispěl/a na dobročinnou sbírku (např.: zaslání dárcovské SMS; koupě produktu, z něhož půjdou peníze na dobročinné účely apod.).“). dále jsme vyřadili položku P13 („Plánování společenských a společných akcí pro mé okolí mě nenaplňuje (např.: rodinné výlety, organizace srazů s kolegy nebo spolužáky, sousedská posezení a společenské události apod.).“), P19 („Nikdy bych neupozadil své zájmy a potřeby na úkor ostatních.“) a P 25 („Myslím si, že narození dítěte změní člověku priority.“). Tyto položky měly velmi nízké RIR, ovšem nejnižší ze všech položek jej měla položka P19. Nutno zmínit, že tato položka se jevila jako nejvíce problematická, protože v rámci komentářů na sociální síti pod odkazem na dotazník. Pro participanty byla nesrozumitelná a působila až hostilně.

Naopak mnohým participantům chyběly výroky týkající se péče a rodičovství. Těmto výroky jsme se snažili spíše vyhnout, či je formulovat do co nejvíce obecné roviny. Po odstranění těchto položek jsme provedli další položkovou analýzu, která měla uspokojivé výsledky a vnitřní konzistenci testu měřenou pomocí Cronbachova α s hodnotou 0,802 s 95% Intervalem spolehlivosti (0,766, 0,835). Nabývá tedy hodnoty vyšší než 0,7 a to můžeme považovat za uspokojivé. *McDonaldovo* Ω mělo hodnotu 0,66.

Cíle diplomové práce bylo provést pilotní studii toho dotazníku. Vzhledem k počtu respondentů jsme si nedovolili provést explorační faktorovou analýzu, ale v rámci rozšíření této diplomové práce na rigorózní, bychom rádi zvětšili datový soubor minimálně na 500 osob. Rádi bychom tento soubor sebrali přes studenty vysokých škol v Praze a Brně a jejich rodiče.

Konceptu generativity se nejvíce věnují odborníci v Brně, především práce pod vedením PhDr. Kataríny Millové PhD. nám byly velkou inspirací.

Závěr

V této práci jsme byli seznámeni s konceptem generativity, který je součástí celoživotního vývoje člověka. Ačkoliv je tato problematika velmi úzká a specifická snažili jsme se ji rozebrat v celé šíři.

V první kapitole jsme byli seznámeni s koncepty generativity, ale i s náhledem na vývoj jejího vnímání a rozvoj konceptu.

V druhé kapitole se věnujeme střední dospělosti. Nutno podotknout, že střední dospělost byla dříve považována spíše za období, ve kterém se nedějí žádné změny. Opak je pravdou, střední dospělost je nejen specifická, tím, že se odborníci nemohou shodnout na jejím věkovém ohraničení, ale je zajímavá z mnoha jiných důvodů. Jedinec v této fázi bilancuje svůj život na všech úrovních a možná právě proto je v tomto období generativita nejvíce výrazná.

Ve třetí kapitole se zabýváme různými souvislostmi generativity napříč různými oblastmi života se zaměřením na střední dospělost. Tyto souvislosti jsme se snažili popsat co nejvíce komplexně, aby čtenář této práce měl, co nejlepší přehled v jakých oblastech je možné generativitu hledat.

Ve čtvrté kapitole jsme se věnovali výzkumným nástrojům měřící generativitu se zaměřením na metody LGS a GBC. A porovnávaly jsme jejich psychometrické vlastnosti.

V rámci výzkumu generativity je nutné se zaměřit na několik věcí. První z nich je zaměření na kulturní aspekt generativity. Vnímáme jako podstatné začít tvořit studie, které jsou zaměřené interkulturně. Navíc praxe ukazuje, že longitudinální studie nám řeknou o generativitě nejvíce vzhledem k tomu, jak rychle se proměňuje společnost.

Generativita je tedy koncept, který si zaslouží větší pozornost v rámci výzkumu. Měli bychom se více zaměřit na její komplexnost a nezkoumat ji jen v rámci jednodimenzionálních škál, které nemohou zohlednit její veškeré aspekty. V rámci naší práce jsme se snažily všechny tyto aspekty brát v potaz, a tak jsme se pokusili vytvořit pilotní studii pro tento jedinečný koncept, který bere ohledy na všechny zmíněné body. Rádi bychom tuto studii více rozpracovaly v budoucnu v rámci dalších reprezentativních sběrů dat.

Použitá literatura

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480.

Arnett, J. J. (2011). Emerging adulthood(s): The cultural psychology of a new life stage. In L. A. Jensen (Ed.), *Bridging cultural and developmental psychology: New syntheses in theory, research, and policy*, 255–275. New York: Oxford University Press.

Baltes, P. B. (1987). Theoretical propositions of life-span developmental psychology: On the dynamics between growth and decline. *Developmental psychology*, 23(5), 611.

Baltes, P. B. (1997). On the incomplete architecture of human ontogeny: Selection of optimization, and compensation as foundation of developmental theory. *American Psychologist*, 52, 366–380.

Beaumont, S.L., & Pratt, M. M. (2011) Identity processing styles and psychological balance during early and middle adulthood. The role of identity in intimacy and generativity. *Journal of Adult Development*, 18, 172-183

Becker, E. (1973). *The denial of death*. Free Press.

Blatný, M., & Kebza, V. (2011). Longitudinální studium lidského vývoje: historie, výsledky a perspektivy pražské a brněnské studie celoživotního vývoje člověka.

Bradley, C. L. (1997). Generativity – Stagnation: Development of a Status Model. *Developmental Review*. 17, 262–290.

Bradley, C. L., & Marcia, J. E. (1998). Generativity – Stagnation: a Five-Category Model. *Journal Of Personality*, 66(1), 39.

Brody, E. M. (1981). “Women in the middle” and family help to older people. *The Gerontologist*, 21, 471-480.

Charles, S. T., Piazza, J. R., Mogle, J. A., Urban, E. J., Sliwinski, M. J., & Almeida, D. M. (2016) Age Differences in Emotional Well-Being Vary by Temporal Recall, *The Journals of Gerontology*: 71, (5), 798–807.

- Cole, E. R., & Stewart, A. J. (1996). Meanings of political participation among black and white women: political identity and social responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(1), 130–140.
- D'Alessandro, S., & Chitty, B. (2011) Real or relevant beauty? Body shape and endorser effect on brand attitude and body image. *Psychology and Marketing*. 28,843-878
- Dillon, M., Wink, P. (2004): American religion, generativity, and the therapeutic culture. In: de St. Aubin, E., MacAdams, D. P. (Eds.), *The generative society*. Washington, American Psychological Association Press, 153-174.
- Dillon, M., Wink, P., Fay, K. (2003): Is spirituality detrimental to generativity? *Journal for the Scientific Study of Religion*, 42, 427-444.
- Dillon, M., Wink, P., Fay, K. (2005): Spiritual Seeking, Narcissism, and Psychotherapy: How Are They Related?, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 44, 2
- Dunkel, C. S., & Harbke, C. (2016). A review of measures of Erikson's stages of psychosocial development: Evidence for a general factor. *Journal of Adult Development* (Advanced online publication).
- Einolf, C. J. (2014). Stability and change in generativity concern: Evidence from a longitudinal survey. *Journal of Research in Personality*, 51, 54–61.
- Elder, G. H., Jr. (1998) The life course as developmental theory. *Child development*, 69, 1-12
- Erikson, E. H. (2015). *Životní cyklus rozšířený a dokončený: devět věků člověka*. Praha: Portál.
- Fromm, E. 2004. *Obráz člověka u Marxe*. Brno: L. Marek.
- Gebauer, J. E., Sedikides, C., Verplanken, B., & Maio, G. R. (2012). Communal narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(5), 854–878.
- Gideon, C.A. (2008) Adult development. In S. Loue & M. Satajovic (Eds.), *Encyklopedia of aging and public health*. New York,: Springer, 90-91
- Gilligan, C. (2001): *Jiným hlasem*. Praha: Portál,

- Hart, H. M., McAdams, D. P., Hirsch, B. J., & Bauer, J. J. (2001). Generativity and social involvement among African Americans and white adults. *Journal of Research in Personality, 35*, 208–230.
- Heckhausen, J. (1999) *Developmental regulation in adulthood: Age-normative and sociostructural constraints as adaptive challenges*. New York: Cambridge University Press
- Heckhausen, J. (2001). Adaptation and resilience in midlife. Handbook of midlife development. In M. E. Lachman (Eds.), *Handbook of midlife development* (345-394). New York: Wiley.
- Henry, H., Zacher, H., & Desmette, D. (2015). Reducing age bias and turnover intentions by enhancing intergenerational contact quality in the workplace: The role of opportunities for generativity and development. *Work, Aging and Retirement, 3*, 243-253.
- Hofer, J., Busch, H., Au, A., Poláčková Šolcová, I., Tavel, P., & Tsien Wong, T. (2014). For the benefit of others: Generativity and meaning in life in the elderly in four cultures. *Psychology and aging, 29*(4), 764.
- Hofer, J., Busch, H., Chasiotis, A., Kärtner, J., & Campos, D. (2008). Concern for generativity and its relation to implicit pro-social power motivation, generative goals, and satisfaction with life: A cross-cultural investigation. *Journal of Personality, 76*(1), 1–30.
- Cheng, S.-T., (2009). Generativity in later life: Perceived respect from younger generations as a determinant of goal disengagement and psychological well-being. *Journal of Gerontology: Psychological Sciences, 64B*(1), 45–54.
- Jaques, E. (1965). Death and the mid-life crisis. *The International Journal Of Psychoanalysis, 46*(4), 502-514.
- Jones, B. K., & McAdams, D. P. (2013). Becoming Generative: Socializing Influences Recalled in Life Stories in Late Midlife. *Journal of adult development, 20*, 158–172.
- Kanfer, R., & Ackerman, P. L. (2004). Aging, adult development, and work motivation. *Academy of management review, 29*, 440-458.

- Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological bulletin*, *118*, 3-34.
- Keyes, C. L. M., & Ryff, C. D. (1998). Generativity in adult lives: Social structural contours and quality of life consequences. In D. P. McAdams & E. de St. Aubin (Eds.), *Generativity and adult development: How and why we care for the next generation*. Washington, DC: American Psychological Association Association
- Kolařík, D., Halaška, M., & Feyeisl J. (2011) *Repetitorium gynekologie*. Praha: Maxdorf Jesenius
- Kotre, J. N. (1996). *Outliving the self: How we live on in future generations*. New York: W.W. Norton.
- Kotre, J. N. (2005). Generativity: Reshaping the Past into the Future. *Science & Theology News*, September 2005, pp. 42-43.
- Kram, K. E., & Isabella, L. A. (1985). Mentoring alternatives: The role of peer relationships in career development. *Academy of Management Journal*, *28*, 110-132.
- Kruse A., & Schmitt, E. (2012). Generativity as a route to active ageing. *Current Gerontology and Geriatric Research*, *2012*, 1-9.
- Lachman M.E.(2004) Development in midlife. *Annual review of Psychology*. *55*,305-311
- Langmeier, J. & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada
- Lawford, H., Pratt, M. W., Hunsberger, B., Pancer, S. M. (2005): Adolescent generativity: A longitudinal study of two possible contexts for learning concern for future generations. *Journal of Research on Adolescence*, *15*, 261-273.
- Magai, C., & Halpern, B. (2001). *Emotional development during the middle years*. In M. E. Lachman (Ed.), *Wiley series on adulthood and aging. Handbook of midlife development* (p. 310–344). John Wiley & Sons, Inc..
- Mansfield, E. D., & McAdams, D. P. (1996). Generativity and themes of agency and communion in adult autobiography. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *22*(7), 721–731.

- McAdams, D. P. (2001). Generativity in midlife. In M. E. Lachman (Ed.), *Handbook of midlife development*. 395–443. New York: Wiley.
- McAdams, D. P. (2006). The Redemptive Self: Generativity and the Stories Americans Live By. *Research in human development*, 3(2,3), 81–100.
- McAdams, D. P. (2013). The positive psychology of adult generativity: Caring for the next generation and constructing a redemptive life. In J. Coulson (Eds.) *Positive psychology* (191-205). New York: Springer.
- McAdams, D. P., & de St. Aubin, E. (1992). The theory of generativity and its assessment through self-report, behavioral acts, and narrative themes in autobiography. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(6), 1003–1015.
- McAdams, D. P., de St Aubin, E. D., & Logan, R. L. (1993). Generativity among young, midlife, and older adults. *Psychology and aging*, 8, 221-230.
- McAdams, D. P., Hart, H. M., & Maruna, S. (1998). The anatomy of generativity. In D. P. McAdams & E. de St. Aubin (Eds.), *Generativity and adult development: How and why we care for the next generation* (7-43). Washington, DC: American Psychological Association.
- Melo, R. (2008) Generativity and subjective well-being in active midlife and older adults. European Masters Programme of Gerontology. Masters Thesis.
- Milfont, T. L., Sibley, C. G., & Duckitt, J. (2010). Testing the moderating role of the components of norm activation on the relationship between values and environmental behaviour. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 41(1), 124–131
- Miller-McLemore, B. J. (2004). Generativity and Gender: The Politics of Care. In E. de St Aubin, E., D. P. McAdams & T. C. E. Kim. *The generative society: Caring for future generations* (175-194). Washington, DC: American Psychological Association.
- Millová K., (2016). Střední dospělost. In M. Blatný (Ed.), *Psychologie celoživotního vývoje* (pp. 243–260). Praha: Karolinum.
- Millová, K. Blatný, M. Poláčková, & I. Jelínek, M. (2018). Psychometrické charakteristiky českých verzí vybraných dotazníků generativity: Vnitřní konzistence a faktorová struktura. *Československá psychologie*, 62(2), 119–142.

- Millová, K., & Blatný, M. (2016). Generativita jako významný vývojový úkol v dospělosti. In M. Blatný (Ed.), *Psychologie celoživotního vývoje*, 243–260. Praha: Karolinum.
- Montepare, J. M., & Lachman, M. E. (1989). "You're only as old as you feel": Self-perceptions of age, fears of aging, and life satisfaction from adolescence to old age. *Psychology and Aging*, 4(1), 73–78.
- Neugarten B. L. (1968) Adult Personality: Toward a psychology of the life cycle In. L. Neugarten (Ed.) *Middle age and aging: A reader in social psychology*. Chicago: University of Chicago, Press 137-1347
- Newman, B. M. & Newman, P. R. (2015). *Development through life: a psychological approach*. Stamford: Cengage learning.
- Newton, N. J., Herr, J. M., Pollack, J. I., McAdams D. P. (2014). Selfless or Selfish? Generativity and Narcissism as Components of Legacy. *Journal of Adult Development*. 21(1), 59-68.
- Newton, N., & Stewart, A. J. (2010). The Middle Ages: Change in Women's Personalities and Social Roles. *Psychology Of Women Quarterly*, 34(1), 75.
- Peterson, B.E., & Klohen, E. C. (1995) Realization of Generativity in two samples of women in midlife. *Psychology and Aging*, 10, 20-29
- Pulkkinen, L. (1992). Life-styles in personality development . *European Journal of Personality*, 6, 645-658
- Putney, N. M. & Bengtson, V. L. (2001). Families, Intergenerational Relationships, and Kinkeeping in Midlife In M. E. Lachman (Eds.), *Handbook of midlife development* (487-527). New York: Wiley.
- Říčan, P. (2004). *Cesta životem*. Praha: Portál.
- de Saint Aubin E., & McAdams D.P. (1995) Relations of generative concern and generative action to personality traits, satisfaction/happiness with life, and ego development. *Journal of Adult development*, 2, 99-22
- de St. Aubin, E. (2004). The propagation of genes and memes: Generativity through culture in Japan and the United States. In E. de St. Aubin, D. P. McAdams, & T. C. Kim (Eds.), *The generative society: Caring for future generations* (pp. 63–82). Washington, DC: APA Press.

ShinyItemAnalysis (2020). Shiny Item Analysis: Test and item analysis. (Webpage). Retrieved from <https://shiny.cs.cas.cz/ShinyItemAnalysis/>.

Schaie, K. W. (2001). Cognitive aging. *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, 4, 2074-2075

Schoklitsch, A., & Baumann, U. (2011). Measuring generativity in older adults: The development of new scales. *The Journal of Gerontopsychology and Geriatric Psychiatry*, 24, 31-43.

Slater, C.L. (2003). Generativity versus stagnation. An elaboration of Erikson's adult stage of human development. *Journal of Adult Development*, 10, 53-65

Staudinger, U.M., & Bluck, S. (2001). Stability and change of personality across the life course. In M.E. Lachman (Ed.), *Handbook of midlife development*. New York: Wiley, 3-39

Sterns, H. L. & Huyck, M. H. (2001). The Role of Work in Midlife. In M. E. Lachman (Eds.), *Handbook of midlife development* (447-486). New York: Wiley.

Švancara, J. (1986). *Kompendium vývojové psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Teachman, J. D., Polonko, K. A., Scanzoni, J. (1999) Demography and families. In M. B. Susman, S. K. Steinmett & G.W. Peterson (Eds.) *Handbook of Marriage and Family*. Vol.2, New York: Springer Science + Business Media, LLC, 39-79

Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.

Turner, J. S., & Helms, D. B. (1995). *Lifespan Development*. United States of America: Harcourt Brace College Publishers

Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum.

Wahl, H. W., & Kruse, A. (2005). Historical perspectives of middle age within the life span. In L. Willis & M. Martin. *Middle adulthood: A lifespan perspective* (3-34). Thousand Oaks: Sage Publications.

Wakefield, J. C. (1998). Immortality and the externalization of the self: Plato's unrecognized theory of generativity. In D. P. McAdams & E. de St. Aubin (Eds).

Generativity and adult development (133-174). Washington, DC: American Psychological Association.

Warr, P. (2007). *Work, happiness, and unhappiness*. Psychology Press.

Whitbourne, S. K., Zuschlag, M. K., Elliot, L. B., & Waterman, A. S. (1992). Psychosocial development in adulthood: A 22-year sequential study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(2), 260–271

Wink, P. 1991. Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61,590-97.

Seznam tabulek, grafů a obrázků

Seznam tabulek

Tabulka č.1 Přehled stavů generativity (Bradley, 1997)

Tabulka 2: Četnost generativních výroků dle hodnotitelek

Tabulka 3: Oblasti generativity s výroky

Tabulka 4: Kvantitativní položková analýza

Tabulka 5: Opakovaná kvantitativní položková analýza

Seznam grafů

Graf 1: Věk

Graf 2: Pohlaví

Graf 3: Místo aktuálního pobytu

Graf 4: Obtížnost položek a diskriminace Upper Lower Index

Graf 5: Obtížnost položky a RIR

Seznam obrázků

Obrázek 1 Sedmidimenzionální model (upraveno podle McAdams & de St. Aubin, 1992)

Obrázek 2: Vizualizace hierarchické Ω

Seznam obrázků v příloze

Obrázek 1: Sekce 1

Obrázek 2: Sekce 2

Obrázek 3: Sekce 3

Obrázek 4: Sekce 4

Přílohy

Příloha 1

V příloze je škála generativity, tak jak byla prezentována respondentům na Google Forms.

Sekce 1 ze 4

ŠKÁLA GENERATIVITY

Dobrý den,

jmenuji se Karolína Faberová a dokončuji studium na katedře psychologie FF UK. Součástí mé diplomové práce je vytvoření unikátní škály generativity pro měření běžné populace. Díky Vaším odpovědím bude uskutečněna pilotní analýza kvalita této škály.

Inventář obsahuje 31 výroků zaměřujících se na generativitu. Generativita je koncept popisující, jak se lidé zaměřují na prospívání ostatních kolem sebe (koncept vychází z psychosociální teorie vývoje E. H. Eriksona, jakožto vývojový úkol střední dospělosti. Jedinec se snaží o přenos zájmu mimo vlastní ego pomocí produktivity a kreativity).

Výroky hodnotíte na čtyřbodové škále od 0 (= zcela nesouhlasím), 3 (= zcela souhlasím)

Škála je zaměřena na osoby ve věku 30–60 let. Před vyplněním samotné škály je nutné odpovědět na několik doplňujících otázek o Vás, abychom mohli využít výsledky pro účely naší práce.

Otázky NEMAJÍ správné nebo špatné odpovědi, proto Vás prosím o upřímné zodpovězení výroků.

Vyplnění je zcela ANONYMNÍ a nezabere Vám víc jak 15 minut!

Mnohokrát děkuji za vyplnění!

Sekce 2 ze 4

DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE

Pohlaví

- Žena
- Muž
- jiné

Věk (celé číslo)

Aktuálně žiji v (vyberte kraj)

- Hlavní město Praha
- Jihočeský kraj
- Jihomoravský kraj
- Karlovarský kraj
- Kraj Vysočina
- Královéhradecký kraj
- Liberecký kraj
- Moravskoslezský kraj
- Olomoucký kraj
- Pardubický kraj
- Plzeňský kraj
- Středočeský kraj
- Ústecký kraj
- Zlínský kraj
- Aktuálně nežiji v ČR

Sekce 3 ze 4

HODNOCENÍ VÝROKŮ

Než odpovíte na výrok, pozorně si jej přečtete. Na výroky odpovídejte upřímně, není správná nebo špatná odpověď. V případě, že si nejste jisti odpovědí na výrok, vyberte možnost, ke které se přikláníte více. Hodnocení je kompletně anonymní.

Výroky hodnotíte na této škále:

0 = zcela nesouhlasím

1 = spíše nesouhlasím

2 = spíše souhlasím

3 = zcela souhlasím

1. Alespoň jednou v životě jsem nezištně pomohl/a člověku v nouzi, který nebyl členem mé rodiny, a neočekával jsem, že mi to oplatí.

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

2. Snažím se předávat znalosti, které jsem získal/a prostřednictvím svých zkušeností.

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

3. Mám pocit, jako bych neudělal/a nic tak hodnotného, aby to přispělo ostatním.

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

4. Pokud bych Měl/a jsem možnost pečovat o člena rodiny v posledních chvílích jeho života, péči bych přenechala jiným (nemocnice, specializovaná služba apod).

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

5. Udělal/a jsem a vytvořil/a jsem věci, které měly dopad na ostatní lidi.

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

6. Snažím se být tvořivý/á ve většině věcí, které dělám.

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

7. Myslím si, že by dětem v nouzi měla být nabídnuta pomoc

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

8. Soudržnost rodiny je pro mě na prvním místě

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

9. Myslím, že se na mě bude vzpomínat ještě dlouho po mé smrti.

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

10. Alespoň jednou v životě jsem dělal/a dobrovolnickou činnost, která pozitivně ovlivnila mé okolí (pomoc v nemocnici, dobrovolnictví v sociálních službách, výpomoc po přírodních katastrofách apod.)

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

11. Mám důležité dovednosti, které se snažím předávat druhým

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

12. Mám odpovědnost vůči okolí, ve kterém žiji

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

13. Organizace a plánování společenských a společných akcí pro mé okolí mě nenaplnuje (např.: rodinné výlety, organizace srazů s kolegy nebo spolužáky, sousedská posezení a společenské události apod)

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

14. Mám pocit, že jsem neudělal/a nic, co by tu po mně zůstalo, až zemřu.

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

15. Ekologické chování vůči životnímu prostředí nepovažuji za podstatné

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 Zcela souhlasím

16. Je pro mě důležité založení vlastní firmy nebo malého podniku.

- Zcela nesouhlasím* 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*
17. Alespoň jednou v životě jsem přispěl/a na dobročinnou sbírku (např.: zaslání dárcovské SMS; koupě produktu, z něhož půjdou peníze na dobročinné účely)
- Zcela nesouhlasím* 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*
18. Výchovu dětí/ vnoučat/ neteří či synovců (vlastních, nevlastních, adoptovaných, v pěstounské péči) považuji za důležitou součást života.
- Zcela nesouhlasím* 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*
19. Nikdy bych neupozadil své zájmy a potřeby na úkor ostatních
- Zcela nesouhlasím* 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*
20. Lidé si ke mně chodí pro radu.
- Zcela nesouhlasím* 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*
21. Mám pocit, že můj přínos bude přetrvávat i po mé smrti.
- Zcela nesouhlasím* 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*
22. Ostatní by řekli, že jsem jedinečným způsobem přispěl/a naší společnosti.
- Zcela nesouhlasím* 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*
23. Vytvořil/a jsem věc, která je užitečná i pro ostatní (např.: nějaký „zlepšovák“ či patent apod).
- Zcela nesouhlasím* 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*
24. Myslím si, že nikdo není zodpovědný za pomoc ostatním lidem v náročných životních situacích.
- Zcela nesouhlasím* 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*
25. Myslím si, že narození dítěte změní člověku priority
- Zcela nesouhlasím* 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*
26. Ve volném čase rád/a plánuji společenské a společné akce pro mé okolí (např.: rodinné výlety, organizace srazů s kolegy nebo spolužáky, sousedská posezení, organizace společenské události apod.)
- Zcela nesouhlasím* 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*
27. Mít firmu nebo malý podnik není podstatné pro mé sebenaplnění
- Zcela nesouhlasím* 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*
28. Myslím si, že je podstatné se ve stáří postarat o své rodiče, tak jak se oni starali o mě.
- Zcela nesouhlasím* 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*

29. Zvažuji nad dopady svého životního stylu na životní prostředí (např.: třídím odpad; přestal/a jsem jíst živočišné výrobky; nakupuji lokálně; snažím se neplýtvat jídlem; po městě využívám více MHD, kolo, nebo pěší chůze než auto apod.)

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*

30. Upozadil/a bych své zájmy a potřeby na ve prospěch druhých.

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*

31. Dá se říci, že mé činy nemají pozitivní vliv na ostatní lidi.

Zcela nesouhlasím 0 1 2 3 *Zcela souhlasím*

Sekce 4 ze 4 - PODĚKOVÁNÍ

Příloha 2

Obrázky ukázek z dotazníku v Google Forms

Sekce 1 z 4

ŠKÁLA GENERATIVITY

Dobrý den,
jmenuji se Karolína Faberová a dokončuji studium na katedře psychologie FF UK. Součástí mé diplomové práce je vytvoření unikátní škály generativity pro měření běžné populace. Díky Vaším odpovědím bude uskutečněna pilotní analýza kvality této škály.

Inventář obsahuje 31 výroků zaměřujících se na generativitu. Generativita je koncept popisující, jak se lidé zaměřují na prospívání ostatních kolem sebe (koncept vychází z psychosociální teorie vývoje E. H. Eriksona, jakožto vývojový úkol střední dospělosti. Jedinec se snaží o přenos zájmu mimo vlastní ego pomocí produktivity a kreativity).

Výroky hodnotíte na čtyřbodové škále od 0 (= zcela nesouhlasím), 3 (= zcela souhlasím)

Škála je zaměřena na osoby ve věku 30–60 let. Před vyplněním samotné škály je nutné odpovědět na několik doplňujících otázek o Vás, abychom mohli využít výsledky pro účely naší práce.

Otázky NEMAJÍ správné nebo špatné odpovědi, proto Vás prosím o upřímné zodpovězení výroků.

Vyplnění je zcela ANONYMNÍ a nezabere Vám víc jak 15 minut!
Mnohokrát děkuji za vyplnění!

Po sekci 1 Pokračovat na další sekci

Obrázek 1: Sekce 1

HODNOCENÍ VÝROKŮ

Než odpovíte na výrok, pozorně si jej přečtěte.
Na výroky odpovídejte upřímně, není správná nebo špatná odpověď.
V případě, že si nejste jisti odpovědí na výrok, vyberte možnost, ke které se přikláníte více.
Hodnocení je kompletně anonymní.

Výroky hodnotíte na této škále:
0 = zcela nesouhlasím
1 = spíše nesouhlasím
2 = spíše souhlasím
3 = zcela souhlasím

1. Alespoň jednou v životě jsem nezištně pomohl/a člověku v nouzi, který nebyl členem mé rodiny, a neočekával/a jsem, že mi to oplátí. *

0 1 2 3
zcela nesouhlasím ○ ○ ○ ○ zcela souhlasím

2. Snažím se předávat znalosti, které jsem získal/a prostřednictvím svých zkušeností. *

0 1 2 3
zcela nesouhlasím ○ ○ ○ ○ zcela souhlasím

3. Mám pocit, jako bych neudělal/a nic tak hodnotného, aby to přispělo ostatním. *

0 1 2 3
zcela nesouhlasím ○ ○ ○ ○ zcela souhlasím

Obrázek 3: Sekce 3

Sekce 4 z 4

MNOHOKRÁT DĚKUJI ZA VÁŠ ČAS A VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU!

V případě dotazů se obraťte na tento e-mail: karolina.faberova@gmail.com

Obrázek 4: Sekce 4

DEMOGRAFICKE UDAJE

Popis (nepovinný)

Věk (pouze číslem) *

Text stručně odpovědi

Pohlaví *

Žena
 Muž
 Jiná..

Aktuálně žijí (vyberte kraj): *

- Hlavní město Praha
- Jihočeský kraj
- Jihomoravský kraj
- Karlovarský kraj
- Kraj Vysočina
- Královéhradecký kraj
- Liberecký kraj
- Moravskoslezský kraj
- Olomoucký kraj
- Pardubický kraj
- Plzeňský kraj
- Středočeský kraj
- Ústecký kraj
- Zlínský kraj
- Aktuálně nežijí v ČR

Obrázek 2: Sekce 2

Příloha 3

LGS

Následující tvrzení popisují určité postoje, názory a chování. U každého tvrzení, prosím, vyjádřete, jak často ve Vašem případě platí.

0 = **nikdy**

1 = **ojediněle/málokdy**

2 = **poměrně často**

3 = **velmi často/skoro pořád**

1. Snažím se předávat znalosti, které jsem získal/a prostřednictvím svých zkušeností.
2. Nemám pocit, že by mě ostatní potřebovali.
3. Myslím, že by se mi líbila práce učitele/učitelky.
4. Mám pocit, jako bych ovlivnil/a mnoho lidí.
5. Nedělám dobrovolnické práce pro charitu.
6. Udělal/a jsem a vytvořil/a věci, které měly dopad na ostatní lidi.
7. Snažím se být kreativní ve většině věcí, které dělám.
8. Myslím, že se na mě bude vzpomínat ještě dlouho po mé smrti.
9. Jsem přesvědčen/a, že společnost nemůže být odpovědná za poskytování jídla a přístřeší pro všechny lidi bez domova.
10. Ostatní by řekli, že jsem jedinečným způsobem přispěl/a naší společnosti.
11. Kdybych nemohl/a mít vlastní děti, byl/a bych nějaké adoptoval/a.
12. Mám důležité dovednosti, které se snažím předat druhým.
13. Mám pocit, že jsem neudělal/a nic, co by tu po mně zůstalo, až zemřu.
14. Dá se říct, že mé činy nemají pozitivní vliv na ostatní lidi.
15. Mám pocit, jako bych neudělal/a nic tak hodnotného, aby to přispělo ostatním.
16. Ve svém životě jsem se zavázal/a mnoha různým lidem, skupinám a aktivitám.
17. Lidé říkají, že jsem velmi činný člověk.
18. Mám odpovědnost vůči okolí, ve kterém žiji.
19. Lidé si ke mně chodí pro radu.
20. Mám pocit, že můj přínos bude přetrvávat i po mé smrti.

Skórování LGS. Položky označené R je před zahájením analýz nutno přepólovat. Součet položek dává výsledný skór.

LGS: 1, 2R, 3, 4, 5R, 6, 7, 8, 9R, 10, 11, 12, 13R, 14R, 15R, 16, 17, 18, 19, 20.

Příloha 4

GBC

Přečtete si prosím pozorně následující seznam určitých způsobů chování či jednání a zvažte, zda jste takovým způsobem jednali či nejednali **během posledních dvou měsíců**. Na číselné škále pak označte, jak často jste v posledních dvou měsících jednali uvedeným způsobem.

0 = Za poslední dva měsíce jsem se takto **nechoval/a**

1 = Za poslední dva měsíce jsem se takto choval/a **jednou**

2 = Za poslední dva měsíce jsem se takto choval/a **více než jednou**

1. Naučil/a jsem někoho něco nového.
2. Byl/a jsem vzorem mladému člověku.
3. Vyhrál/a jsem cenu nebo soutěž.
4. Viděl/a jsem film či divadelní hru.
5. Dal/a jsem peníze na dobročinné účely.
6. Zúčastnil/a jsem se dobrovolnické práce pro charitu.
7. Naslouchal/a jsem člověku, který má osobní problémy.
8. Koupil/a jsem si nové auto nebo dražší věc (např. myčka na nádobí, televize).
9. Učil/a jsem v nedělní škole/hodině náboženství nebo poskytl/a podobné poučení náboženského charakteru.
10. Poučil/a jsem někoho o tom, co je správné a špatné, dobré a zlé.
11. Vyprávěl/a jsem někomu o svém dětství.
12. Přečetl/a jsem dítěti pohádku.
13. Pohlídal/a jsem někomu jinému děti.
14. Zasportoval/a jsem si.
15. Daroval/a jsem oblečení nebo osobní věci dobročinné organizaci (jako je např. Armáda spásy).
16. Byl/a jsem zvolen/a nebo povýšen/a na vedoucí pozici.
17. Učinil/a jsem rozhodnutí, které ovlivnilo hodně lidí.
18. Večeřel/a jsem v restauraci.
19. Vyrobil/a jsem umělecký předmět nebo ruční práci (jako je např. výroba keramiky, příkrývky, zpracování dřeva, malování).
20. Naplánoval/a jsem činnost pro nějakou organizaci či skupinu (mimo vlastní rodinu).
21. Navštívil/a jsem někoho v nemocnici či v sanatoriu (nečlena rodiny).
22. Přečetl/a jsem román.
23. Vyrobil/a jsem něco pro někoho a pak mu to daroval/a.
24. Čerpal/a jsem ze své vlastní zkušenosti, abych někomu pomohl/a zorientovat se v jeho situaci.
25. Odklidil/a jsem odpadky či jiné smetí z ulice nebo z jiného veřejného místa.
26. Poradil/a jsem cizinci, jak se někam dostat.
27. Navštívil/a jsem obecní schůzi nebo setkání lidí ze sousedství.
28. Napsal/a jsem povídku či báseň.
29. Pořídil/a jsem si domácího mazlíčka.
30. Udělal/a jsem něco, co ostatní považují za jedinečné a důležité.
31. Zúčastnil/a jsem se nějakého setkání nebo aktivity v církvi (mimo účasti na mši či nedělní bohoslužbě apod.).
32. Nabídl/a jsem příteli či známému fyzickou pomoc (při stěhování, opravě auta apod.).
33. Pohádal/a jsem se s přítelem nebo některým členem rodiny.
34. Věnoval/a jsem svůj čas nebo peníze na nějakou politickou nebo sociální záležitost.
35. Zasadil/a jsem květinu, strom, jinou rostlinu nebo se starala o zahradu, květiny apod.
36. Napsal/a jsem dopis do novin, časopisu, politikovi apod. kvůli nějaké sociální otázce.
37. Připravil/a jsem jídlo pro přátele (nečleny rodiny).
38. Daroval/a jsem krev.
39. Užil/a jsem lék na předpis.
40. Ušil/a jsem něco nebo spravil/a oděv či jiný předmět.
41. Opravil/a jsem nebo vylepšila dům, část domu, nábytek apod.
42. Smontoval/a jsem nebo opravil/a dětskou hračku.
43. Byl/a jsem volit v politických nebo jiných volbách.
44. Vynalezl/a nebo vymyslel/a jsem něco.
45. Poskytl/a jsem první pomoc nebo jinou zdravotní péči.
46. Navštívil/a jsem večírek.
47. Zdřiml/a jsem si odpoledne.
48. Podílel/a jsem se na organizaci nebo jsem se zúčastnil/a benefiční akce.
49. Naučil/a jsem se něco nového (např. pracovat s počítačem, hrát na hudební nástroj, svářet).
50. Stal/a jsem se rodičem/prarodičem (vlastního dítěte, adoptovaného, pěstounem apod.).

Skórování GBC. Položky označeny jako D jsou výplňové položky a do celkového skóru se nezapočítávají.

GBC: 1, 2, 3D, 4D, 5, 6, 7, 8D, 9, 10, 11, 12, 13, 14D, 15, 16, 17, 18D, 19, 20, 21, 22D, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33D, 34, 35, 36, 37, 38, 39D, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46D, 47D, 48, 49, 50.